# ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ

VERICA TRSTENJAK

της 15ης Νοεμβρίου 2007 [1]

## I — Εισαγωγή

1. Στην υπό κρίση υπόθεση, το αιτούν δικαστήριο ερωτά αν οι διατάξεις του γερμανικού αστικού κώδικα που επιτρέπουν στον πωλητή, σε περίπτωση αντικαταστάσεως ενός ελαττωματικού προϊόντος, να απαιτήσει από τον αγοραστή την πληρωμή χρηματικής αποζημιώσεως για τη χρήση του προϊόντος αυτού είναι σύμφωνες με την οδηγία 1999/44/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Μαΐου 1999, σχετικά με ορισμένες πτυχές της πώλησης και των εγγυήσεων καταναλωτικών αγαθών [2] (στο εξής: οδηγία 1999/44). Το Δικαστήριο θα ερμηνεύσει έτσι για πρώτη φορά στο πλαίσιο αίτησης εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως την οδηγία 1999/44.

2. Το ερώτημα αυτό ανέκυψε ενώπιον του Bundesgerichtshof, το οποίο επιλήφθηκε διαφοράς μεταξύ της εταιρίας Quelle AG (στο εξής: Quelle) και μιας γερμανικής ενώσεως καταναλωτών, της Bundesverband der Verbraucherzentralen und Verbraucherverbände (στο εξής: Bundesverband), στην οποία η Bundesverband απαιτεί να παύσει η Quelle να αξιώνει αποζημίωση για τη χρήση ελαττωματικών προϊόντων και να επιστρέψει την αποζημίωση που καταβλήθηκε στην υπό κρίση υπόθεση.

## II — Το νομικό πλαίσιο

### Α — *Το κοινοτικό δίκαιο*

#### 1. Το πρωτογενές δίκαιο

3. Το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο τ΄, ΕΚ ορίζει ότι η δράση της Κοινότητας περιλαμβάνει, σύμφωνα με τους όρους και με το χρονοδιάγραμμα που προβλέπει η Συνθήκη, συμβολή στην ενίσχυση της προστασίας των καταναλωτών.

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η σλοβενική.

2 — ΕΕ L 171, σ. 12.

4. Σύμφωνα με το άρθρο 153, παράγραφος 1, ΕΚ:

«Προκειμένου να προωθήσει τα συμφέροντα των καταναλωτών και να διασφαλίσει υψηλό επίπεδο προστασίας του καταναλωτή, η Κοινότητα συμβάλλει στην προστασία της υγείας, της ασφάλειας και των οικονομικών συμφερόντων των καταναλωτών, καθώς και στην προώθηση του δικαιώματός τους για ενημέρωση, εκπαίδευση και οργάνωσή τους για την υπεράσπιση των συμφερόντων τους.»

5. Σύμφωνα με το άρθρο 95 ΕΚ:

«1. Το Συμβούλιο [...] εκδίδει τα μέτρα σχετικά με την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών που έχουν ως αντικείμενο την εγκαθίδρυση και τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς.

[...]

3. Η Επιτροπή, στις προτάσεις της που προβλέπονται στην παράγραφο 1, σχετικά με [...] την προστασία των καταναλωτών, λαμβάνει ως βάση ένα υψηλό επίπεδο προστασίας, λαμβάνοντας ιδίως υπόψη όσες νέες εξελίξεις βασίζονται σε επιστημονικά δεδομένα. Στα πλαίσια των αντίστοιχων αρμοδιοτήτων τους, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο επιδιώκουν επίσης την επίτευξη αυτού του στόχου.

[...]»

2. Η οδηγία 1999/44

6. Η δεύτερη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 1999/44 υπογραμμίζει ότι «η εσωτερική αγορά περιλαμβάνει ένα χώρο χωρίς εσωτερικά σύνορα μέσα στον οποίο εξασφαλίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων, των προσώπων, των υπηρεσιών και των κεφαλαίων»· και ότι η ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων συνεπάγεται επίσης, για τους καταναλωτές που κατοικούν σε κράτος μέλος, τη δυνατότητα να κάνουν αγορές στο έδαφος ενός άλλου κράτους μέλους, με βάση ένα ομοιόμορφο ελάχιστο σύνολο δίκαιων κανόνων που διέπουν την πώληση καταναλωτικών αγαθών.

7. Κατά την τέταρτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας αυτής, «ο καταναλωτής, ο οποίος προσπαθεί να αξιοποιήσει τα πλεονεκτήματα της μεγάλης αγοράς προμηθευόμενος αγαθά σε κράτος μέλος άλλο από εκείνο της διαμονής του, διαδραματίζει κεφαλαιώδη ρόλο στην ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς».

8. Η πέμπτη αιτιολογική σκέψη τονίζει ότι «η δημιουργία ενός ελάχιστου κοινού συνόλου κανόνων δικαίου των καταναλωτών, που θα ισχύει ανεξάρτητα από τον τόπο αγοράς των αγαθών εντός της Κοινότητας, θα ενισχύσει την εμπιστοσύνη των καταναλωτών και θα τους επιτρέψει να αξιοποιήσουν καλύτερα τα πλεονεκτήματα της εσωτερικής αγοράς».

9. Η δέκατη πέμπτη αιτιολογική σκέψη επιτρέπει «στα κράτη μέλη [να προβλέψουν] ότι, οποιαδήποτε επιστροφή προς τον καταναλωτή μπορεί να μειωθεί, λαμβάνοντας υπόψη τη χρήση των αγαθών εκ μέρους του καταναλωτή από τη στιγμή της παράδοσης», και ότι «οι λεπτομερείς κανόνες βάσει των οποίων χωρεί υπαναχώρηση από τη σύμβαση μπορούν να καθοριστούν από το εθνικό δίκαιο».

10. Κατά την εικοστή τέταρτη αιτιολογική σκέψη, «τα κράτη μέλη θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να θεσπίζουν ή να διατηρούν εν ισχύ αυστηρότερες διατάξεις, στον τομέα που καλύπτεται από την παρούσα οδηγία, προκειμένου να εξασφαλίσουν ακόμη υψηλότερο επίπεδο προστασίας των καταναλωτών».

11. Το άρθρο 3 της οδηγίας 1999/44 ρυθμίζει τα δικαιώματα του καταναλωτή:

«1. Ο πωλητής ευθύνεται έναντι του καταναλωτή για κάθε έλλειψη συμμόρφωσης που υπάρχει κατά την παράδοση του αγαθού.

2. Όταν υπάρχει έλλειψη συμμόρφωσης, ο καταναλωτής έχει δικαίωμα είτε σε δωρεάν αποκατάσταση της συμμόρφωσης του αγαθού με επισκευή ή αντικατάσταση, σύμφωνα με την παράγραφο 3, είτε σε προσήκουσα μείωση του τιμήματος, είτε σε υπαναχώρηση από τη σύμβαση όσον αφορά το αγαθό αυτό, σύμφωνα με τις παραγράφους 5 και 6.

3. Ο καταναλωτής έχει, κατ' αρχάς, δικαίωμα να απαιτήσει από τον πωλητή τη δωρεάν επισκευή ή αντικατάσταση του αγαθού, εκτός εάν μια τέτοια πράξη είναι αδύνατη ή δυσανάλογη.

Η επανόρθωση θεωρείται δυσανάλογη εάν, σε σύγκριση με τον εναλλακτικό τρόπο επανόρθωσης, συνεπάγεται για τον πωλητή υπερβολικά υψηλό κόστος, λαμβάνοντας υπόψη:

— την αξία που θα είχε το αγαθό εάν δεν υπήρχε έλλειψη συμμόρφωσης,

— τη σημασία της έλλειψης συμμόρφωσης και

— κατά πόσον ο εναλλακτικός τρόπος επανόρθωσης θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί χωρίς σημαντική ενόχληση του καταναλωτή.

Η επισκευή ή η αντικατάσταση πρέπει να πραγματοποιούνται εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος και χωρίς σημαντική ενόχληση του καταναλωτή, λαμβάνοντας υπόψη τη φύση του αγαθού και τον σκοπό για τον οποίο ο καταναλωτής προόριζε το αγαθό.

4. Ο όρος "δωρεάν" στις παραγράφους 2 και 3 αναφέρεται στα απαραίτητα έξοδα που συνεπάγεται η αποκατάσταση της συμμόρφωσης του αγαθού ιδίως οι δαπάνες αποστολής, το εργατικό κόστος και το κόστος των υλικών.

5. Ο καταναλωτής μπορεί να ζητήσει προσήκουσα μείωση του τιμήματος ή να υπαναχωρήσει από τη σύμβαση:

— εάν ο καταναλωτής δεν δικαιούται ούτε επισκευή ούτε αντικατάσταση

ή

— εάν ο πωλητής δεν ολοκλήρωσε την επανόρθωση εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος

ή

— εάν ο πωλητής δεν ολοκλήρωσε την επανόρθωση χωρίς σημαντική ενόχληση του καταναλωτή.

[…]»

12. Το άρθρο 5, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 1999/44 διευκρινίζει ότι ο πωλητής ευθύνεται «δυνάμει του άρθρου 3 όταν η έλλειψη συμμόρφωσης εκδηλώνεται εντός δύο ετών από την παράδοση του αγαθού».

13. Το άρθρο 8, παράγραφος 2, της οδηγίας 1999/44 επιτρέπει «στα κράτη μέλη να θεσπίζουν ή να διατηρούν εν ισχύ αυστηρότερες διατάξεις, σύμφωνες προς τη Συνθήκη, προκειμένου να εξασφαλίσουν ένα υψηλότερο επίπεδο προστασίας του καταναλωτή».

Β — *Η γερμανική νομοθεσία*

14. Η οδηγία 1999/44 μεταφέρθηκε στο εσωτερικό δίκαιο της Γερμανίας στο πλαίσιο

της μεταρρύθμισης του γερμανικού αστικού κώδικα («Bürgerliches Gesetzbuch», στο εξής: BGB) [3].

15. Το άρθρο 439 του BGB, με τίτλο «Εκ των υστέρων εκπλήρωση», ορίζει:

«1) Ο αγοραστής δικαιούται, κατ' επιλογήν του, να απαιτήσει, ως εκ των υστέρων εκπλήρωση, την επισκευή του προϊόντος ή την παράδοση προϊόντος απαλλαγμένου ελαττωμάτων.

2) Ο πωλητής επιβαρύνεται με τα απαραίτητα έξοδα για την εκ των υστέρων εκπλήρωση, ιδίως τις δαπάνες αποστολής, το εργατικό κόστος και το κόστος των υλικών.

3) Με την επιφύλαξη του άρθρου 275, παράγραφοι 2 και 3, ο πωλητής δεν μπορεί να αρνηθεί τον τρόπο που επέλεξε ο αγοραστής για την εκ των υστέρων εκπλήρωση παρά μόνον αν συνεπάγεται δυσανάλογο κόστος. Συναφώς, πρέπει να ληφθούν υπόψη η αξία που θα είχε το προϊόν αν είχε τις συνομολογημένες ιδιότητες, πόσο σημαντικό είναι το ελάττωμα και αν μπορεί να προτιμηθεί ο εναλλακτικός τρόπος της εκ των υστέρων εκπλήρωσης χωρίς σημαντική ενόχληση του αγοραστή. Το δικαίωμα του αγοραστή περιορίζεται στην περίπτωση αυτή στον εναλλακτικό τρόπο της εκ των υστέρων εκπλήρωσης· το δικαίωμα του πωλητή να αρνηθεί επίσης τον τρόπο αυτό υπό τις συνθήκες της πρώτης περιόδου δεν θίγεται.

4) Εάν, για τους σκοπούς της εκ των υστέρων εκπλήρωσης, ο πωλητής παραδίδει προϊόν που ανταποκρίνεται στη σύμβαση, μπορεί να απαιτήσει από τον αγοραστή την επιστροφή του ελαττωματικού προϊόντος σύμφωνα με τα άρθρα 346 έως 348».

16. Το άρθρο 346 BGB, που ρυθμίζει τα αποτελέσματα της υπαναχώρησης, έχει ως εξής:

«1) Αν ένας από τους συμβαλλομένους ασκήσει δικαίωμα υπαναχώρησης συμβατικό ή εκ του νόμου, οι ληφθείσες παροχές και οι καρποί πρέπει, σε περίπτωση λύσεως της συμβάσεως, να επιστραφούν.

2) Αντί της επιστροφής ή της αποδόσεως, ο οφειλέτης υποχρεούται να καταβάλει αποζημίωση εάν:

1. η επιστροφή ή η απόδοση αποκλείονται λόγω της φύσεως του πράγματος·

3 — Νόμος για τον εκσυγχρονισμό του ενοχικού δικαίου (Gesetz zur Modernisierung des Schuldrechts), που δημοσιεύθηκε στην *BGBl. I* 2001 61, της 29ης Νοεμβρίου 2001, και τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 2002. Βλ., γενικώς επί της μεταρρυθμίσεως αυτής, π.χ., Westermann, H. P., «Das neue Kaufrecht», *Neue Juristische Wochenschrift*, 4/2002, σ. 241.

2. το ληφθέν αντικείμενο καταστράφηκε, παραχωρήθηκε, εκποιήθηκε, μεταποιήθηκε ή μεταπλάσθηκε,

3. το ληφθέν αντικείμενο χειροτέρεψε ή χάθηκε· η φθορά που οφείλεται στη συνήθη χρήση δεν λαμβάνεται υπόψη.

Αν η σύμβαση προβλέπει αντιπαροχή, αυτή λαμβάνεται υπόψη κατά τον υπολογισμό της αποζημιώσεως· αν η αποζημίωση οφείλεται για το αντλούμενο από δάνειο όφελος, επιτρέπεται η απόδειξη ότι η αξία του οφέλους ήταν μικρότερη.

3) Η αποζημίωση αποκλείεται:

1. αν το ελάττωμα που δικαιολογεί την υπαναχώρηση εμφανίστηκε μόνον κατά το στάδιο της μεταποιήσεως ή της μεταπλάσεως του αντικειμένου,

2. στον βαθμό που ο δανειστής ευθύνεται για τη χειροτέρευση ή την απώλεια, ή αν η ζημία επήλθε στα χέρια του,

3. αν, σε περίπτωση εκ του νόμου διαλυτικής αιρέσεως, η χειροτέρευση ή η απώλεια επήλθε στα χέρια του ενδιαφερομένου, μολονότι αυτός κατέβαλε την ίδια επιμέλεια που δείχνει συνήθως στις δικές του υποθέσεις.

Ο αποκτηθείς πλουτισμός πρέπει να αποδοθεί.

4) […]»

17. Το άρθρο 347 του BGB, που αφορά τους αντληθέντες καρπούς και τις διενεργηθείσες δαπάνες κατά τον χρόνο της υπαναχώρησης, ορίζει:

«1) Εάν, αντίθετα προς τους κανόνες της καλής διαχείρισης, ο οφειλέτης δεν αποκόμισε καρπούς από το πράγμα, ενώ θα μπορούσε να το πράξει, πρέπει να καταβάλει στον δανειστή αποζημίωση. Σε περίπτωση εκ του νόμου διαλυτικής αίρεσης, ο κάτοχος του δικαιώματος πρέπει, όσον αφορά τους καρπούς, να επιδείξει την επιμέλεια που θα κατέβαλλε στις δικές του υποθέσεις.

2) Αν ο οφειλέτης επιστρέψει το πράγμα ή καταβάλει αποζημίωση ή η υποχρέωσή του για την καταβολή αποζημιώσεως αποκλείεται

σύμφωνα με το άρθρο 346, παράγραφος 3, σημείο 1 ή 2, οφείλει να αποδώσει τις αναγκαίες δαπάνες. Οι λοιπές δαπάνες πρέπει να αποδοθούν στο μέτρο που ο δανειστής έχει καταστεί πλουσιότερος».

18. Το άρθρο 100 BGB διευκρινίζει ότι καρποί είναι «τα προϊόντα ενός πράγματος ή οι πρόσοδοι ενός δικαιώματος, καθώς και τα οφέλη που παρέχει η χρήση του πράγματος ή του δικαιώματος».

## III — Πραγματικά περιστατικά, η διαδικασία της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

19. Τον Αύγουστο του 2002, η επιχείρηση Quelle παρέδωσε, στο πλαίσιο πωλήσεως δι' αλληλογραφίας, στην αγοράστρια για ιδιωτική χρήση ένα σύνολο κουζίνας με εστίες αντί τιμήματος 524,90 ευρώ. Τον Ιανουάριο του 2004, η αγοράστρια διαπίστωσε ότι στην εσωτερική πλευρά του φούρνου που αποτελούσε τμήμα του παραδοθέντος συνόλου κουζίνας είχε αποκολληθεί η επιφάνεια από σμάλτο. Επειδή δεν ήταν δυνατή η επισκευή της συσκευής, η αγοράστρια ζήτησε τον ίδιο μήνα —επομένως εντός της περιόδου ισχύος της εγγυήσεως— την αντικατάσταση του προϊόντος. Επέστρεψε στην πωλήτρια, την επιχείρηση Quelle, το ελαττωματικό σύνολο κουζίνας και στη συνέχεια αυτή της παρέδωσε ένα νέο σύνολο και ζήτησε, προς τούτο, την πληρωμή αποζημιώσεως χρήσεως ύψους, αρχικώς, 119,97 ευρώ, και τελικώς 69,97 ευρώ, την οποία η αγοράστρια κατέβαλε.

20. Βάσει σχετικής εντολής που της έδωσε η αγοράστρια, η Bundesverband άσκησε αγωγή κατά της Quelle με δύο αιτήματα: να υποχρεωθεί η Quelle να επιστρέψει το ποσό των 67,86 ευρώ [4], νομιμοτόκως, και να παύσει στο μέλλον να απαιτεί την καταβολή αποζημιώσεως χρήσεως στην περίπτωση αντικαταστάσεως ελαττωματικού προϊόντος.

21. Το Landgericht Nürnberg-Fürth δέχθηκε το αίτημα επιστροφής και απέρριψε την αγωγή κατά τα λοιπά. Το Oberlandesgericht Nürnberg επικύρωσε την απόφαση του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου και επέτρεψε την άσκηση αναιρέσεως. Με το αιτιολογικό της αποφάσεώς του, το Oberlandesgericht Nürnberg εξήγησε ότι το άρθρο 439, παράγραφος 4, BGB δεν μπορεί να αποτελέσει τη νομική βάση του αιτήματος αποζημιώσεως χρήσεως και ότι η συλλογιστική του νομοθέτη ως προς το δικαίωμα αυτό αποζημιώσεως δεν ήταν πειστική [5]. Τόνισε ότι δεν είναι βάσιμη η εφαρμογή των διατάξεων που διέπουν την υπαναχώρηση από τη σύμβαση διότι, σε περίπτωση αντικαταστάσεως, ο αγοραστής λαμβάνει στην πραγματικότητα ένα νέο προϊόν, ενώ ο πωλητής διατηρεί το

4 — Ο λόγος για τον οποίο η Bundesverband ζήτησε ποσό μικρότερο από αυτό που κατέβαλε η αγοράστρια δεν προκύπτει ούτε από τη διάταξη του αιτούντος δικαστηρίου, ούτε από τις αποφάσεις των δύο κατώτερων δικαστηρίων. Από την απόφαση του Landgericht Nürnberg-Fürth προκύπτει βεβαίως ότι η αγοράστρια κατέβαλε το ποσό των 67,86 ευρώ, αλλά τόσο η απόφαση του Oberlandesgericht Nürnberg όσο και η διάταξη του αιτούντος δικαστηρίου αναφέρουν ότι η αγοράστρια κατέβαλε το (μεγαλύτερο) ποσό των 69,97 ευρώ. Η απόφαση του Oberlandesgericht Nürnberg αναφέρει ότι «η διαφορά μέχρι το πραγματικά καταβληθέν ποσό των 69,97 ευρώ δεν εξηγείται». Βλ. απόφαση του Oberlandesgericht Nürnberg της 23ης Αυγούστου 2005, 3 U 991/05, *Neue Juristische Wochenschrift*, 41/2005, σ. 3000.

5 — Απόφαση του Oberlandesgericht Nürnberg, της 23ης Αυγούστου 2005, προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 4, σ. 3000 επ.

σύνολο του τιμήματος, με τους ενδεχόμενους καρπούς που αποκόμισε από το τίμημα αυτό [6]. Αντιθέτως, στην περίπτωση της υπαναχώρησης από τη σύμβαση, ο αγοραστής και ο πωλητής οφείλουν να επιστρέψουν αμοιβαία τις παροχές [7].

22. Αμφότεροι οι διάδικοι άσκησαν αναίρεση ενώπιον του Bundesgerichtshof (Ομοσπονδιακό δικαστήριο) κατά της αποφάσεως του Oberlandesgericht Nürnberg. Το Bundesgerichtshof εκφράζει επιφυλάξεις ως προς τη μονομερή επιβάρυνση που επιβάλλει στον αγοραστή η καταβολή αποζημιώσεως χρήσεως, αλλά δεν διαθέτει δυνατότητα διορθώσεως της δυσανάλογης αυτής μεταχείρισης διά της οδού της ερμηνείας των προαναφερθεισών διατάξεων, διότι αυτό θα αντέβαινε στη σαφή διατύπωσή τους καθώς και στη μη διφορούμενη βούληση του νομοθέτη, η οποία προκύπτει σαφώς από την αιτιολογική έκθεση του σχεδίου νόμου περί εκσυγχρονισμού του ενοχικού δικαίου [8]. Τονίζει ότι η δυνατότητα ερμηνείας παύει να υφίσταται στο σημείο που έρχεται σε αντίθεση με το γράμμα του νόμου και τη ρητώς εκπεφρασμένη βούληση του νομοθέτη [9].

23. Το Bundesgerichtshof έχει εξάλλου αμφιβολίες ως προς τη συμβατότητα της επίδικης γερμανικής ρύθμισης με το άρθρο 3, παράγραφοι 2 έως 4, της οδηγίας 1999/44, το οποίο απαιτεί η αντικατάσταση του προϊόντος να γίνεται «δωρεάν» και «χωρίς σημαντική ενόχληση του καταναλωτή» και δεν συμμερίζεται την άποψη ότι η οδηγία αυτή ρυθμίζει αποκλειστικά τη δωρεάν παράδοση [10]. Αναφέρει επίσης, συναφώς, ότι στο πλαίσιο της γερμανικής θεωρίας οι γνώμες διίστανται όσον αφορά τη συμβατότητα της γερμανικής ρύθμισης με την οδηγία 1999/44 [11].

24. Υπό τις συνθήκες αυτές, το αιτούν δικαστήριο αποφάσισε, με διάταξη της 16ης Αυγούστου 2006, να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο ερώτημα προς έκδοση προδικαστικής αποφάσεως:

«Έχουν οι διατάξεις του άρθρου 3, παράγραφος 2, σε συνδυασμό με την παράγραφο 3, πρόταση 1, και την παράγραφο 4, ή του άρθρου 3, παράγραφος 3, πρόταση 3, της οδηγίας 1999/44/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Μαΐου 1999, σχετικά με ορισμένες πτυχές της πώλησης και των εγγυήσεων καταναλωτικών αγαθών, την έννοια ότι απαγορεύουν εθνική νομοθετική ρύθμιση η οποία ορίζει ότι ο πωλητής, σε περίπτωση που αντικαθιστά το προϊόν διότι δεν είναι σύμφωνο με τους όρους της σύμβασης, μπορεί να απαιτήσει από τον αγοραστή αποζημίωση για τη χρήση του αρχικώς παραδοθέντος και μη πληρούντος τους όρους της συμβάσεως προϊόντος;»

6 — Όπ.π., σ. 3001.

7 — Όπ.π.

8 — Σχέδιο νόμου περί εκσυγχρονισμού του ενοχικού δικαίου (Entwurf eines Gesetzes zur Modernisierung des Schuldrechts), Deutscher Bundestag, Drucksache 14/6040, 14 Μαΐου 2001, σ. 232. Βλ., επίσης, διάταξη περί παραπομπής του Bundesgerichtshof της 16ης Αυγούστου 2006, σ. 8.

9 — Διάταξη περί παραπομπής του Bundesgerichtshof της 16ης Αυγούστου 2006, σ. 9, διαθέσιμη στον δικτυακό τόπο http://www.bundesgerichtshof.de.

10 — Όπ.π., σ. 10.

11 — Όπ.π.

## IV — Διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου

25. Η διάταξη περί παραπομπής περιήλθε στο Δικαστήριο στις 28 Σεπτεμβρίου 2006.

26. Κατά την έγγραφη διαδικασία κατέθεσαν παρατηρήσεις η Bundesverband, η Γερμανική, η Ισπανική και η Αυστριακή Κυβέρνηση καθώς και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, που διεξήχθη στις 4 Οκτωβρίου 2007, η Quelle, η Bundesverband, η Γερμανική Κυβέρνηση και η Επιτροπή κατέθεσαν παρατηρήσεις και απάντησαν στις ερωτήσεις του Δικαστηρίου.

## V — Επιχειρήματα των διαδίκων

### A — *Quelle*

27. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Quelle υποστήριξε ότι το προδικαστικό ερώτημα δεν ήταν παραδεκτό διότι, στην υπό κρίση υπόθεση, το Bundesgerichtshof δεν είχε άλλη δυνατότητα παρά να ερμηνεύσει τις αναφερθείσες διατάξεις του BGB υπό την έννοια ότι επιτρέπεται η απαίτηση καταβολής αποζημιώσεως χρήσεως. Αν το Δικαστήριο αποφασίσει ότι η προπαρατεθείσα γερμανική νομοθεσία αντιβαίνει στην οδηγία 1999/44, το Bundesgerichtshof δεν θα μπορέσει να συμμορφωθεί με την απόφαση αυτή, διότι αυτό προσκρούει στο άρθρο 20 του γερμανικού συντάγματος (Grundgesetz), κατά το οποίο οι αποφάσεις των δικαστηρίων πρέπει να είναι σύμφωνες με τον νόμο. Αν συμμορφωνόταν με μια τέτοια απόφαση, θα έπρεπε να προβεί σε contra legem ερμηνεία του εθνικού δικαίου, η οποία δεν επιτρέπεται διότι, όπως προκύπτει από τις αποφάσεις του Δικαστηρίου Pupino [12] και Αδενελέρ κ.λπ. [13], η οδηγία δεν μπορεί να χρησιμεύσει ως βάση για contra legem ερμηνεία. Όσον αφορά την απάντηση στο προδικαστικό ερώτημα, η Quelle έχει την άποψη ότι η οδηγία 1999/44 δεν αφορά το θέμα της αποζημίωσης χρήσεως, επομένως ο Γερμανός νομοθέτης δεν έχει περιορισμούς στη ρύθμιση του θέματος αυτού. Η γερμανική ρύθμιση είναι νόμιμη διότι καθιστά εφικτή τη δημιουργία μιας ισορροπίας μεταξύ των αιτημάτων επισκευής και αντικατάστασης.

### B — *Η Bundesverband*

28. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Bundesverband υποστήριξε ότι το προδικαστικό ερώτημα είναι παραδεκτό και ότι, εν προκειμένω, δεν τίθεται ζήτημα ερμηνείας της γερμανικής νομοθεσίας προκειμένου να καταστεί σύμφωνη με την οδηγία 1999/44, αλλά ζήτημα ερμηνείας της ίδιας της οδηγίας. Με τις γραπτές παρατηρήσεις της, η Bundesverband υπενθυμίζει ότι η οδηγία 1999/44 επιδιώκει την εξασφάλιση ενός υψηλότερου επιπέδου προστασίας των καταναλωτών και ότι η αντικατάσταση ενός προϊόντος πρέπει να πραγματοποιείται

12 — Απόφαση της 16ης Ιουνίου 2005 (C-105/03, Συλλογή 2005, σ. I-5285, σκέψη 47).

13 — Απόφαση της 4ης Ιουλίου 2006 (C-212/04, Συλλογή 2006, σ. I-6057, σκέψη 110).

«δωρεάν» και «χωρίς σημαντική ενόχληση του καταναλωτή», γεγονός που περιλαμβάνει την απαγόρευση να ζητείται από τον καταναλωτή αποζημίωση για τη χρήση ενός ελαττωματικού προϊόντος. Θεωρεί επίσης ότι η αβεβαιότητα ως προς το ύψος της αποζημιώσεως μπορεί να έχει ως συνέπεια να μην προβάλει ο καταναλωτής τα δικαιώματά του βάσει της οδηγίας 1999/44.

μόνον το αίτημα δωρεάν παραδόσεως, και επομένως μόνον την εκτέλεση της αντικατάστασης, πράγμα που είναι σύμφωνο με το άρθρο 3, παράγραφος 4, της οδηγίας το οποίο, μετά τη φράση «δωρεάν», προσθέτει «ιδίως οι δαπάνες αποστολής του προϊόντος». Η φράση «χωρίς σημαντική ενόχληση του καταναλωτή» του άρθρου 3, παράγραφος 3, τρίτο εδάφιο, της οδηγίας 1999/44 καλύπτει μόνον την απαίτηση προς τον πωλητή να μην εμποδίσει στην πράξη τον καταναλωτή να ασκήσει το δικαίωμά του για αντικατάσταση του προϊόντος.

## Γ — *Η Γερμανική Κυβέρνηση*

29. Η Γερμανική Κυβέρνηση προβάλει την άποψη ότι το προδικαστικό ερώτημα είναι παραδεκτό, διότι η ερμηνεία της οδηγίας 1999/44 που θα δώσει το Δικαστήριο είναι απαραίτητη για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης. Επί της ουσίας, εκτιμά ότι η οδηγία 1999/44 δεν απαγορεύει την επίδικη γερμανική ρύθμιση. Με τις γραπτές παρατηρήσεις της που κατέθεσε προς στήριξη της απόψεως αυτής, η Γερμανική Κυβέρνηση παραθέτει τέσσερα είδη ερμηνείας: γραμματική, συστηματική, ιστορική και τελεολογική.

30. Στο πλαίσιο της γραμματικής ερμηνείας, η Γερμανική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η οδηγία 1999/44 δεν ρυθμίζει το αν, σε περίπτωση αντικαταστάσεως ενός προϊόντος, ο πωλητής μπορεί να απαιτήσει από τον καταναλωτή αποζημίωση για τη χρήση του ελαττωματικού προϊόντος. Οι δύο φράσεις «δωρεάν αποκατάσταση της συμμόρφωσης του αγαθού» και «δωρεάν […] αντικατάσταση του αγαθού», του άρθρου 3, παράγραφοι 2 και 3, της οδηγίας 1999/44 αφορούν, κατά τη Γερμανική Κυβέρνηση,

31. Στο πλαίσιο της συστηματικής ερμηνείας της οδηγίας 1999/44, η Γερμανική Κυβέρνηση ξεκινά από τη διαπίστωση ότι η πρώτη περίοδος της δέκατης πέμπτης αιτιολογικής σκέψης δεν αναφέρεται μόνο στις περιπτώσεις υπαναχωρήσεως από τη σύμβαση, αλλά θέτει μία γενική αρχή του δικαίου και τούτο για δύο λόγους. Πρώτον, από το γεγονός ότι με την κοινή θέση που υιοθέτησε το Συμβούλιο στις 24 Σεπτεμβρίου 1998 [14] τονίζεται σαφώς ότι τα κράτη μέλη είναι ελεύθερα να θεσπίζουν κανόνες «για την επιστροφή προς τον καταναλωτή στην περίπτωση αγαθών που έχουν ήδη χρησιμοποιηθεί από τον καταναλωτή, καθώς επίσης και για τους λεπτομερείς κανόνες σχετικά με την υπαναχώρηση από τη σύμβαση», προκύπτει ότι οι δύο αυτές καταστάσεις πρέπει να τυγχάνουν διαφορετικής μεταχείρισης. Δεύτερον, ειδική αναφορά στην υπαναχώρηση από τη σύμβαση γίνεται μόνο με τη δεύτερη περίοδο της δέκατης πέμπτης αιτιολογικής σκέψης της οδηγίας, ενώ το δικαίωμα μειώσεως της αποζημιώσεως αναφέρεται στην πρώτη περίοδο, γεγονός από το οποίο,

14 — Κοινή θέση (ΕΚ) 51/98 που υιοθέτησε το Συμβούλιο στις 24 Σεπτεμβρίου 1998 ενόψει εκδόσεως της οδηγίας 98 […] ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της […] σχετικά με την πώληση και τις εγγυήσεις καταναλωτικών αγαθών (ΕΕ C 333, σ. 46).

επίσης, εμφαίνεται ότι η υπαναχώρηση από τη σύμβαση δεν είναι η μοναδική περίπτωση στην οποία είναι δυνατό να υπάρξει μείωση της αποζημιώσεως.

32. Στο πλαίσιο της ιστορικής ερμηνείας, η Γερμανική Κυβέρνηση αναφέρεται στην πρόταση [15] και στην τροποποιημένη πρόταση οδηγίας 1999/44 [16], στις οποίες φαίνεται η εξέλιξη της διατυπώσεως του άρθρου 3, παράγραφος 2, και από τις οποίες συνάγεται ότι η οδηγία απαιτεί μόνον τη δωρεάν επισκευή και όχι και τη δωρεάν αντικατάσταση του προϊόντος.

33. Κατά την Γερμανική Κυβέρνηση, από την τελεολογική ερμηνεία του άρθρου 3 της οδηγίας 1999/44 προκύπτει μόνον ότι ο καταναλωτής δεν είναι υποχρεωμένος να φέρει τα συγκεκριμένα έξοδα της συμμορφώσεως του προϊόντος με τη σύμβαση. Η γερμανική ρύθμιση δεν αντιβαίνει στον σκοπό της οδηγίας 1999/44, δηλαδή την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς και την προστασία των καταναλωτών, διότι η άσκηση του δικαιώματος προς αντικατάσταση του προϊόντος είναι δυνατή χωρίς προβλήματα ή γραφειοκρατικά εμπόδια. Η Γερμανική Κυβέρνηση προβάλλει επίσης ότι, στην υπόθεση Schulte [17], το Δικαστήριο έκρινε ότι η αποτελεσματικότητα της κοινοτικής προστασίας των καταναλωτών δεν απειλείται όταν ο καταναλωτής πρέπει, στην περίπτωση υπαναχωρήσεως από σύμβαση δανείου με εμπράγματη ασφάλεια, να επιστρέψει τόσο τα ποσά που έλαβε δυνάμει της συμβάσεως αυτής, όσο και τους τόκους. Εκτιμά ότι το αίτημα καταβολής αποζημιώσεως χρήσεως δεν θίγει την αποτελεσματικότητα της προστασίας των καταναλωτών, διότι η καταβολή της αποζημιώσεως αυτής είναι υποχρέωση μικρότερης έκτασης από την επιστροφή του δανείου στην υπόθεση Schulte. Υπογραμμίζει ακόμη ότι ο καταναλωτής δεν πρέπει να αποκομίζει κανένα όφελος από την αντικατάσταση του προϊόντος.

*Δ — Η Αυστριακή και η Ισπανική Κυβέρνηση*

34. Η Αυστριακή Κυβέρνηση εκτιμά ότι το αίτημα περί αποζημιώσεως χρήσεως μπορεί να γίνει δεκτό μόνο στην περίπτωση της υπαναχώρησης από τη σύμβαση, αλλά όχι στην περίπτωση της αντικατάστασης του προϊόντος. Η δυνατότητα απαιτήσεως αποζημιώσεως χρήσεως συνεπάγεται δυσαναλογία μεταξύ του δικαιώματος επισκευής και του δικαιώματος αντικαταστάσεως του προϊόντος, δικαιωμάτων τα οποία είναι κατ' αυτήν ισοδύναμα, αλλά ο καταναλωτής έχει το δικαίωμα επιλογής. Σε οικονομικό επίπεδο, ο καταναλωτής δεν έχει το δικαίωμα επιλογής αν η επισκευή είναι δωρεάν και η αντικατάσταση συνδέεται με πρόσθετα έξοδα, όπως η καταβολή αποζημιώσεως χρήσεως.

15 — Πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την πώληση και τις εγγυήσεις καταναλωτικών αγαθών (COM/95/0520 τελικό — COD 96/0161, ΕΕ C 307, σ. 8).

16 — Τροποποιημένη πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την πώληση και τις εγγυήσεις καταναλωτικών αγαθών (COM/98/0217 τελικό — COD 96/0161, ΕΕ C 148, σ. 12).

17 — Απόφαση της 25ης Οκτωβρίου 2005, C-350/03 (Συλλογή 2005, σ. I-9215, σκέψη 93).

35. Η Ισπανική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η αποζημίωση χρήσεως υπό νομική έννοια δεν εμπίπτει βεβαίως στα «έξοδα» υπό την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 4, της οδηγίας 1999/44, αλλά έχει οικονομικές συνέπειες για τον καταναλωτή, οπότε είναι αντίθετη προς την αρχή της δωρεάν αντικαταστάσεως του προϊόντος. Το άρθρο 3, παράγραφος 4, της εν λόγω οδηγίας πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι ο καταναλωτής δεν υποχρεούται να επιβαρυνθεί με έξοδα τα οποία συνδέονται ευθέως με την αντικατάσταση του προϊόντος.

36. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Επιτροπή τόνισε ότι το προδικαστικό ερώτημα είναι παραδεκτό διότι, σε περίπτωση αμφιβολιών ως προς τη συμμόρφωση του εθνικού δικαίου με την οδηγία, στο πλαίσιο της διαδικασίας εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως ελέγχεται εμμέσως αν το κράτος μέλος εκπληρώνει τις υποχρεώσεις που υπέχει από την κοινοτική νομοθεσία. Κατ' αυτήν, το παραδεκτό προδικαστικού ερωτήματος δεν μπορεί να εξαρτάται από το αν υπάρχει δυνατότητα ερμηνείας της εθνικής νομοθεσίας, ώστε να συμφωνεί με κοινοτική διάταξη. Με τις γραπτές παρατηρήσεις της, η Επιτροπή υπογραμμίζει ότι δεν είναι δυνατόν να περιοριστεί η φράση «δωρεάν» μόνο στη δωρεάν παράδοση του προϊόντος. Τονίζει ότι, σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 1999/44, ο πωλητής ευθύνεται για κάθε έλλειψη συμμόρφωσης που υπάρχει κατά την παράδοση του προϊόντος, οπότε, σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 4, της εν λόγω οδηγίας, βαρύνεται με τα αναγκαία έξοδα που δαπανήθηκαν για τη συμμόρφωση των προϊόντων. Κατά την Επιτροπή, η μείωση της επιστροφής προς τον καταναλωτή που αναφέρεται με τη δέκατη πέμπτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 1999/44 αφορά μόνον την υπαναχώρηση από τη σύμβαση. Η Επιτροπή επιμένει στη σημασία του υψηλού επιπέδου προστασίας των καταναλωτών στο κοινοτικό δίκαιο και τονίζει ότι ο καταναλωτής, καταβάλλοντας το τίμημα του προϊόντος, εκπλήρωσε τις υποχρεώσεις του και ότι το αίτημα περί αποζημιώσεως χρήσεως καταστρέφει την ισορροπία μεταξύ πωλητή και καταναλωτή. Κατά την Επιτροπή, τα οικονομικά συμφέροντα του πωλητή προστατεύονται επαρκώς από τη δυνατότητα που έχει να επικαλεσθεί τη δυσαναλογία που προκύπτει από την αντικατάσταση του προϊόντος.

## VI — Εκτίμηση του γενικού εισαγγελέα

### Α — *Εισαγωγικές παρατηρήσεις*

37. Το αιτούν δικαστήριο ερωτά κατ' ουσίαν αν η οδηγία 1999/44 απαγορεύει εθνική νομοθεσία η οποία επιτρέπει στον πωλητή, σε περίπτωση αντικαταστάσεως ελαττωματικού προϊόντος, να απαιτήσει από τον αγοραστή την αποζημίωση για τη χρήση του προϊόντος αυτού. Το δικαίωμα αυτό του πωλητή απορρέει από το άρθρο 439, παράγραφος 4, BGB, που αφορά την εκ των υστέρων εκπλήρωση, σε συνδυασμό με το άρθρο 346, παράγραφοι 1 και 2, πρώτο εδάφιο, του BGB, που διέπει τις συνέπειες της υπαναχωρήσεως από τη σύμβαση. Οι προαναφερθείσες διατάξεις του γερμανικού αστικού κώδικα μεταφέρουν επομένως, στις περιπτώσεις αντικατάστασης του προϊόντος, το καθεστώς που

εφαρμόζεται στην υπαναχώρηση από τη σύμβαση. Το Δικαστήριο καλείται στην υπό κρίση υπόθεση να ερμηνεύσει, για πρώτη φορά στο πλαίσιο αίτησης εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως, την οδηγία 1999/44 [18].

38. Στη γερμανική θεωρία, το ζήτημα αν το δικαίωμα αποζημιώσεως χρήσεως είναι βάσιμο δημιούργησε ευρεία συζήτηση σε πανεπιστημιακό επίπεδο. Οι συγγραφείς παραθέτουν πολύ συχνά υπέρ της εν λόγω κανονιστικής ρύθμισης την αιτιολογική έκθεση των σχετικών διατάξεων του BGB [19] και επικαλούνται το επιχείρημα που συνάγεται, σύμφωνα με το οποίο ο αγοραστής αντλεί οικονομικά οφέλη από την αντικατάσταση του προϊόντος [20]. Πολύ συχνά, παραπέμπουν, υπέρ της συμμορφώσεως με την οδηγία 1999/44, στη δέκατη πέμπτη αιτιολογική σκέψη της και προβάλλουν το επιχείρημα ότι η καταβολή αποζημιώσεως χρήσεως δεν εμπίπτει στην έννοια των αναγκαίων εξόδων που δαπανήθηκαν για τη συμμόρφωση των προϊόντων υπό την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 4, της οδηγίας [21]. Ωστόσο, σημαντικός επίσης αριθμός συγγραφέων τάσσεται κατά της συμμορφώσεως της γερμανικής νομοθεσίας με την οδηγία 1999/44 [22]. Πέραν της μη συμμορφώσεως με την οδηγία, τονίζουν τον άνισο χαρακτήρα της ρύθμισης αυτής που επιτρέπει στον πωλητή να διατηρήσει τα οφέλη που αποκόμισε από το εισπραχθέν τίμημα της πώλησης [23].

B — *Παραδεκτό*

39. Όσον αφορά το παραδεκτό, επιβάλλεται η διαπίστωση, όπως ορθώς τόνισε η Επιτροπή κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, ότι το παραδεκτό προδικαστικού ερωτήματος δεν μπορεί να εξαρτάται από το αν είναι δυνατή, σε εθνικό επίπεδο, η σύμφωνη με την οδηγία ερμηνεία μιας εθνικής διατάξεως. Η αρχή της απαγορεύσεως της contra legem ερμηνείας υπερισχύει μόνο στην περίπτωση που το εθνικό δικαστήριο ερμηνεύει το εθνικό δίκαιο σύμφωνα με το κοινοτικό δίκαιο· όμως, στο πλαίσιο αίτησης εκδόσεως προδικαστικής

18 — Το Δικαστήριο δεν έχει μέχρι στιγμής εξετάσει την οδηγία 1999/44 παρά μόνο στο πλαίσιο προσφυγής λόγω παραβάσεως κράτους μέλους. Βλ. αποφάσεις της 19ης Φεβρουαρίου 2004, C-310/03, Επιτροπή κατά Λουξεμβούργου (Συλλογή 2004, σ. I-1969), και C-312/03, Επιτροπή κατά Βελγίου (Συλλογή 2004, σ. I-1975).

19 — Σχέδιο νόμου για τον εκσυγχρονισμό του ενοχικού δικαίου (Entwurf eines Gesetzes zur Modernisierung des Schuldrechts), προπαρατεθέν στην υποσημείωση 8, σ. 230 έως 233.

20 — Βλ., π.χ., Huber, P., Faust., F., *Schuldrechtsmodernisierung. Einführung in das neue Recht*, C. H. Beck, München 2002, σ. 335, σημείο 55· Westermann, H. P. (éd.), *Das Schuldrecht 2002. Systematische Darstellung der Schuldrechtsreform*, Richard Boorberg Verlag, Stuttgart, München, Hannover, Berlin, Weimar, Dresden 2002, σ. 138 και 139· Westermann, H. P., Münchener Kommentar zum BGB, 4η έκδοση, C. H. Beck, München, 2004, σχόλιο στο άρθρο 439, σημείο 17· Kandler, M., *Kauf und Nacherfüllung*, Gieseking, Bielefeld 2004, σ. 556.

21 — Tiedtke, K., Schmitt, M., «Probleme im Rahmen des kaufrechtlichen Nacherfüllungsanspruchs (Teil II)», *Deutsches Steuerrecht*, 48/2004, σ. 2060, και Kandler, M., προπαρατεθέν στην υποσημείωση 20, σ. 557.

22 — Βλ., π.χ., Gsell, B., «Nutzungsentschädigung bei kaufrechtlicher Nacherfüllung?», *Neue Juristische Wochenschrift*, 28/2003, σ. 1974· Woitkewitsch, C., «Nutzungsersatzanspruch bei Ersatzlieferung?», *Verbraucher und Recht*, 1/2005, σ. 4· Rott, P., «Austausch der fehlerhaften Kaufsache nur bei Herausgabe von Nutzungen?», *Betriebs-Berater*, 46/2004, σ. 2479, και Hoffmann, J., «Verbrauchsgüterkaufrechtsrichtlinie und Schuldrechtsmodernisierungsgesetz», *Zeitschrift für Rechtspolitik*, 8/2001, σ. 349.

23 — Roth, W. H., «Europäischer Verbraucherschutz und BGB», *Juristenzeitung. Sondertagung Schuldrechtsmodernisierung*, 10/2001, σ. 489· Brömmelmeyer, C., «Der Nacherfüllungsanspruch des Käufers als trojanisches Pferd des Kaufrechts?», *Juristenzeitung*, 10/2006, σ. 495· Schwab, M., «Schuldrechtsmodernisierung 2001/2002 — Die Rückabwicklung von Verträgen nach §§ 346ff. BGB n.F.», *Juristische Schulung*, 7/2002, σ. 637.

αποφάσεως, δεν μπορεί να γίνεται λόγος για απαγόρευση contra legem ερμηνείας. Η ερμηνεία επί διαδικασίας υποβολής προδικαστικού ερωτήματος έχει την έννοια της εξασφάλισης, μέσω της ερμηνείας του κοινοτικού δικαίου, της ορθής και ομοιόμορφης εφαρμογής του σε όλα τα κράτη μέλη [24].

40. Τα αναφερόμενα στο άρθρο 20 του γερμανικού συντάγματος αφορούν αποκλειστικά το γερμανικό συνταγματικό δίκαιο, επομένως η διάταξη αυτή δεν μπορεί, καθεαυτή, να επηρεάσει το παραδεκτό αιτήσεως εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως. Συγκεκριμένα, μόνον το άρθρο 234 ΕΚ, και όχι το εθνικό δίκαιο, ορίζει τα κριτήρια του παραδεκτού της αιτήσεως εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως. Διαφορετική ερμηνεία θα σήμαινε ότι κάθε κράτος μέλος μπορεί να καθορίζει το ίδιο την εφαρμογή του άρθρου 234 ΕΚ, γεγονός που θα είχε ως συνέπεια την ανομοιόμορφη εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου στα κράτη μέλη. Επομένως, το προδικαστικό ερώτημα είναι παραδεκτό.

Γ — *Εκτίμηση*

41. Εισαγωγικά, πρέπει να διευκρινιστεί ότι ο BGB κάνει λόγο για «αγοραστή» και «πωλητή» γενικώς, ενώ η οδηγία 1999/44 κάνει λόγο για «καταναλωτή» και «πωλητή» που πωλεί καταναλωτικά προϊόντα. Εν προκειμένω, ο αγοραστής μπορεί να υπαχθεί στην κατηγορία «καταναλωτής» [25] και ο πωλητής στην κατηγορία «πωλητής» [26] υπό την έννοια της οδηγίας 1999/44· εξάλλου η πώληση ηλεκτρικού φούρνου για ιδιωτική χρήση αποτελεί πώληση «καταναλωτικών προϊόντων» [27] υπό την έννοια της οδηγίας.

42. Ο πυρήνας του προβλήματος της υπό κρίση υποθέσεως είναι η ερμηνεία της φράσεως «δωρεάν» του άρθρου 3 της οδηγίας 1999/44 και το συναφές ερώτημα είναι αν «δωρεάν αντικατάσταση» σημαίνει ότι ο πωλητής δεν πρέπει να απαιτεί από

24 — Βλ., συναφώς, αποφάσεις της 6ης Οκτωβρίου 1982, 283/81, Cilfit κ.λπ. (Συλλογή 1982, σ. 3415, σκέψη 7)· της 22ας Οκτωβρίου 1987, 314/85, Foto-Frost (Συλλογή 1987, σ. 4199, σκέψη 15), και της 6ης Δεκεμβρίου 2005, C-461/03, Gaston Schul (Συλλογή 2005, σ. I-10513, σκέψη 21).

25 — Σύμφωνα με το άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο α΄, της οδηγίας 1999/44, ως καταναλωτής νοείται «το φυσικό πρόσωπο το οποίο, στο πλαίσιο των συμβάσεων που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της παρούσας οδηγίας, ενεργεί για σκοπό μη εντασσόμενο στο πλαίσιο της εμπορικής, επιχειρηματικής ή επαγγελματικής του δραστηριότητας».

26 — Σύμφωνα με το άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο γ΄, της οδηγίας 1999/44, ως πωλητής νοείται «το φυσικό ή νομικό πρόσωπο το οποίο, στο πλαίσιο συμβάσεως, πωλεί καταναλωτικά αγαθά στο πλαίσιο της εμπορικής, επιχειρηματικής ή επαγγελματικής του δραστηριότητας».

27 — Σύμφωνα με το άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο β΄, της οδηγίας 1999/44, ως καταναλωτικό προϊόν νοείται «κάθε ενσώματο κινητό πράγμα, εκτός από:
— τα αγαθά τα οποία πωλούνται στα πλαίσια αναγκαστικής εκτέλεσης ή με άλλο τρόπο από δικαστική αρχή,
— το νερό και το φυσικό αέριο όταν δεν είναι συσκευασμένα προς πώληση σε περιορισμένο όγκο ή καθορισμένη ποσότητα,
— την ηλεκτρική ενέργεια».

τον καταναλωτή αποζημίωση για τη χρήση ελαττωματικού προϊόντος.

43. Στο πλαίσιο της γραμματικής ερμηνείας, πρέπει να υπογραμμιστεί εισαγωγικά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 1999/44, ο πωλητής «ευθύνεται έναντι του καταναλωτή για κάθε έλλειψη συμμόρφωσης που υπάρχει κατά την παράδοση του αγαθού». Συνεπώς, από την οδηγία προκύπτει σαφώς ότι την ευθύνη για την έλλειψη συμμόρφωσης του παραδοθέντος προϊόντος, η οποία υφίσταται κατά την παράδοση, φέρει ο πωλητής και ότι αυτός ευθύνεται για την πλημμελή εκπλήρωση. Εάν επιτρεπόταν ρύθμιση με την οποία ο πωλητής μπορεί να απαιτήσει αποζημίωση για τη χρήση του προϊόντος, ο πωλητής αυτός θα απαλλασσόταν από κάθε ευθύνη για κάθε υφιστάμενη κατά την παράδοση του προϊόντος έλλειψη συμμόρφωσης, το δε μερίδιο της ευθύνης που φέρει ο πωλητής θα μετακυλιόταν στην πραγματικότητα στον καταναλωτή.

44. Το άρθρο 3, παράγραφος 2, παρέχει στον καταναλωτή το δικαίωμα να απαιτήσει «τη δωρεάν συμμόρφωση του προϊόντος», που σημαίνει ότι, κατόπιν αιτήματος του καταναλωτή, είναι κατ' αρχάς δυνατή η συμμόρφωση, δωρεάν, με την επισκευή ή την αντικατάσταση του ελαττωματικού προϊόντος. Συναφώς, ο καταναλωτής οφείλει, κατά τη γνώμη μου να επιλέξει, μεταξύ της επισκευής και της αντικατάστασης, το αίτημα εκείνο που είναι εφικτό και ανάλογο [28]. Αν δεν είναι εφικτή ή ανάλογη ούτε η επισκευή ούτε η αντικατάσταση, ο καταναλωτής μπορεί να απαιτήσει μείωση του τιμήματος ή να υπαναχωρήσει από τη σύμβαση [29]. Το άρθρο 3, παράγραφος 3, της οδηγίας 1999/44 μνημονεύει εκ νέου ρητώς ότι τόσο η επισκευή όσο και η αντικατάσταση πρέπει να γίνονται «δωρεάν». Η συνήθης έννοια της λέξης «δωρεάν» που χρησιμοποιεί το άρθρο αυτό παρέχει βάση για να υποστηριχθεί ότι η γερμανική ρύθμιση δεν είναι σύμφωνη με

28 — Συναφώς, Grundmann, S., Bianca, C. M., *EU Kaufrechts-Richtlinie. Kommentar*, Verlag Dr. Otto Schmidt, Köln 2002, σ. 82, σημείο 108. Οι συγγραφείς ισχυρίζονται ότι, επιλέγοντας μεταξύ επισκευής και αντικατάστασης, ο καταναλωτής δεν πρέπει να επιλέξει αξίωση που είναι δυσανάλογη· για να καθοριστεί αν η αξίωση είναι δυσανάλογη, λαμβάνονται κυρίως υπόψη τα έξοδα στα οποία υποβάλλεται ο πωλητής. Και ο Westermann υπογραμμίζει ότι προϋπόθεση της επιλογής του καταναλωτή μεταξύ επισκευής ή αντικατάστασης αποτελεί το αν το αίτημά του είναι εφικτό και ανάλογο. Βλ. Westermann, H. P., «Das neue Kaufrecht einschließlich des Verbrauchsgüterkaufs», *Juristenzeitung*, 10/2001, σ. 537. Οι Grundmann και Bianca υπογραμμίζουν ότι μπορεί να υποστηριχθεί ότι το αίτημα αντικατάστασης που απορρέει από την οδηγία 1999/44 προϋποθέτει κατ' ουσίαν παράβαση συμβατικής υποχρέωσης. Βλ. Grundmann, S., Bianca, M. C., *EU Sales Directive. Commentary*, Intersentia, Antwerp, Oxford, New York 2002, σ. 162. Ομοίως, ο Možina αναφέρει ότι, για να εκπληρωθεί το αίτημα αντικατάστασης, η έλλειψη συμμόρφωσης με τη σύμβαση δεν πρέπει να είναι ασήμαντη. Možina, D., *Kršitev pogodbe*, GV Založba, Ljubljana 2006, σ. 229. Επίσης, σύμφωνα με το άρθρο 46, παράγραφος 2, της Σύμβασης της Βιέννης σχετικά με τις διεθνείς πωλήσεις αγαθών (CISG) ο αγοραστής μπορεί να απαιτήσει την αντικατάσταση του εμπορεύματος μόνον εάν η έλλειψη συμμόρφωσης συνιστά ουσιώδη παράβαση της σύμβασης. Το ίδιο υπογραμμίζει και ο Schlechtriem, P., *Internationales UN-Kaufrecht*, 4η έκδοση, Mohr Siebeck, Tübingen 2007, σ. 134, σημείο 185. Όσον αφορά τη Σύμβαση της Βιέννης, ο Grundmann υπογραμμίζει ότι ο αγοραστής έχει βεβαίως το δικαίωμα επιλογής, αλλά δεν μπορεί να επιλέξει αίτημα δυσανάλογο σε σχέση με το άλλο. Grundmann, S., «Regulating Breach of Contract — The Right to Reject Performance by the Party in Breach», *European Review of Contract Law*, 2/2007, σ. 132 και 133. Οι αρχές του ευρωπαϊκού δικαίου περί συμβάσεων (PECL) επιτρέπουν με το άρθρο 9:102, παράγραφος 1, την απαίτηση καλής εκτέλεσης της συμβάσεως (επανόρθωση της πλημμελούς εκτελέσεως). Η παράγραφος 2 του εν λόγω άρθρου, που έχει εφαρμογή και στο αίτημα καλής εκτέλεσης της συμβάσεως, ορίζει στα σημεία a και b ότι δεν είναι δυνατό να ζητείται η καλή εκτέλεση της συμβάσεως αν αυτή είναι παράνομη ή αδύνατη ή συνεπάγεται για τον οφειλέτη υπέρμετρες προσπάθειες ή έξοδα. Lando, O., Beale, H. (éd.), *Principles of European Contract Law*, Kluwer Law International, The Hague, London, Boston 2000, σ. 394, ειδικότερα σ. 395.

29 — Η οδηγία 1999/44 προβλέπει με το άρθρο της 3, παράγραφοι 3 και 5, δύο στάδια ασκήσεως των δικαιωμάτων του καταναλωτή. Πρώτον, ο καταναλωτής μπορεί να απαιτήσει την επισκευή του προϊόντος ή την αντικατάστασή του, σε αμφότερες τις περιπτώσεις δωρεάν. Επικουρικώς μόνον μπορεί να απαιτήσει ανάλογη μείωση του τιμήματος ή να υπαναχωρήσει από τη σύμβαση.

την οδηγία [30]. Το άρθρο 3, παράγραφος 4, της οδηγίας 1999/44 περιλαμβάνει ορισμό της έννοιας «δωρεάν». Η γερμανική ρύθμιση αντιβαίνει στον ορισμό αυτό για δύο λόγους.

45. Πρώτον, η διάταξη αυτή ορίζει σαφέστατα ότι ο όρος «δωρεάν» αναφέρεται «στα απαραίτητα έξοδα που συνεπάγεται η συμμόρφωση του αγαθού». Ανεξαρτήτως του αν ο πωλητής θέσει ως προϋπόθεση της αντικατάστασης του προϊόντος την καταβολή αποζημιώσεως χρήσεως ή αν αντικαταστήσει το προϊόν και απαιτήσει την αποζημίωση μεταγενέστερα, η αποζημίωση αυτή μπορεί να θεωρηθεί ως έξοδο για τη συμμόρφωση του προϊόντος. Ο ορισμός της έννοιας του δωρεάν πρέπει να ερμηνευθεί σε σχέση με το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 1999/44, το οποίο ορίζει ότι ο πωλητής ευθύνεται *πλήρως* για την έλλειψη συμμόρφωσης που υπάρχει κατά την παράδοση του αγαθού· το συμπέρασμα που προκύπτει, πάντως, είναι ότι ο πωλητής φέρει όλα τα σχετικά με τη συμμόρφωση του προϊόντος έξοδα.

46. Δεύτερον, όσον αφορά τον ισχυρισμό της Γερμανικής Κυβέρνησης ότι τα έξοδα αυτά περιλαμβάνουν «*ιδίως* τις δαπάνες αποστολής, το εργατικό κόστος και το κόστος των υλικών», πρέπει να τονιστεί ότι η απαρίθμηση είναι ενδεικτική και όχι εξαντλητική. Με τη χρήση της λέξης «ιδίως», ο κοινοτικός νομοθέτης θέλησε να δώσει τα χαρακτηριστικότερα παραδείγματα των εξόδων που μπορούν να προκύψουν σε περίπτωση αντικατάστασης του προϊόντος, αλλά δεν θέλησε να περιορίσει το πεδίο εφαρμογής της διατάξεως αυτής. Με αφετηρία επομένως την αρχή exempla illustrant non restringunt legem, διαπιστώνεται ότι τα «έξοδα» δεν περιλαμβάνουν μόνον τα έξοδα αποστολής του προϊόντος που πληροί τους όρους της σύμβασης [31]. Από τον προαναφερθέντα ορισμό προκύπτει επομένως ότι η λέξη «δωρεάν» καλύπτει *όλα* τα έξοδα για τη συμμόρφωση του προϊόντος, στα οποία περιλαμβάνονται τόσο τα είδη εξόδων που απαριθμούνται ενδεικτικά όσο και όλα τα λοιπά έξοδα που ενδέχεται να πραγματοποιήθηκαν για την αντικατάσταση του προϊόντος.

47. Πρέπει επίσης να διευκρινιστεί κατά πόσο το αίτημα καταβολής αποζημιώσεως χρήσεως συνεπάγεται για τον καταναλωτή «σημαντική ενόχληση» υπό την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 3, τρίτο εδάφιο, της οδηγίας 1999/44. Συναφώς, τάσσομαι υπέρ του επιχειρήματος της Αυστριακής Κυβέρνησης, σύμφωνα με το οποίο η καταβολή αποζημιώσεως χρήσεως συνεπάγεται «σημαντική ενόχληση» υπό την έννοια της εν λόγω οδηγίας. Η φράση «σημαντική ενόχληση» δεν καλύπτει μόνον τα εμπόδια πρακτικής φύσεως που παρουσιάζονται κατά

30 — Ο Oppermann παρατηρεί ότι αφετηρία της γραμματικής ερμηνείας του κοινοτικού δικαίου πρέπει να είναι «η συνήθης και φυσική έννοια των όρων στο άμεσο πλαίσιο της φράσης». Βλ. Oppermann, T., *Europarecht*, 3η έκδοση, Verlag C. H. Beck, München 2005, σ. 207, σημείο 20.

31 — Στη θεωρία, ο Oppermann, T., εφιστά την προσοχή στην αλλοίωση της έννοιας των διατάξεων μέσω της ερμηνείας, προπαρατεθέν στην υποσημείωση 30, σ. 209, σημείο 23.

την αντικατάσταση ενός προϊόντος, αλλά τις ενοχλήσεις γενικώς, και η οικονομική «ενόχληση» είναι μία πρόσθετη ενόχληση η οποία, κατά τη γνώμη μου, μπορεί να είναι σημαντικότερη και από τα εμπόδια πρακτικής φύσεως που ανακύπτουν για τον καταναλωτή κατά την αντικατάσταση του προϊόντος.

48. Εξάλλου, τα οικονομικά συμφέροντα του πωλητή προστατεύονται επαρκώς, όπως ορθώς υπογράμμισε η Επιτροπή με τις γραπτές παρατηρήσεις της, από το γεγονός ότι ο πωλητής μπορεί να επικαλεσθεί τη δυσαναλογία του τρόπου επανόρθωσης που επέλεξε ο καταναλωτής. Το άρθρο 3, παράγραφος 3, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 1999/44 ορίζει ότι ο τρόπος επανόρθωσης είναι δυσανάλογος αν «συνεπάγεται για τον πωλητή, σε σύγκριση με τον εναλλακτικό τρόπο επανόρθωσης, υπερβολικά υψηλό κόστος». Εάν, αντικαθιστώντας ένα προϊόν, ο πωλητής πρέπει να υποβληθεί σε υπερβολικά υψηλό κόστος, μπορεί να αρνηθεί το αίτημα αντικαταστάσεως του καταναλωτή. Εάν η επισκευή του προϊόντος είναι και αυτή αδύνατη ή δυσανάλογη, τούτο μπορεί, κατά την αρχή αυτή, να οδηγήσει τον καταναλωτή να επιλέξει το επικουρικό αίτημα και να απαιτήσει μείωση του τιμήματος ή να υπαναχωρήσει από τη σύμβαση. Η οδηγία προστατεύει επομένως επαρκώς τον πωλητή, επιτρέποντας στον καταναλωτή να προβάλει λυσιτελώς τα δικαιώματά του [32].

49. Πρέπει επίσης να εξεταστούν οι πρακτικές συνέπειες του αιτήματος περί αποζημιώσεως χρήσεως. Στην περίπτωση που ο πωλητής απαιτεί από τον καταναλωτή αποζημίωση χρήσεως και δεν είναι δυνατή η επισκευή, ο καταναλωτής δεν έχει καμία δυνατότητα. Αν ο πωλητής εξαρτά την αντικατάσταση του προϊόντος από την καταβολή αποζημιώσεως, ο καταναλωτής μπορεί είτε να καταβάλει την αποζημίωση και να παραλάβει ένα νέο προϊόν είτε να μη λάβει νέο προϊόν. Ομοίως, αν ο πωλητής δεν εξαρτά την αντικατάσταση του προϊόντος από την καταβολή αποζημιώσεως χρήσεως, αλλά θα την απαιτήσει στη συνέχεια, υπάρχει η πιθανότητα ο καταναλωτής να διστάσει να απαιτήσει την αντικατάσταση του προϊόντος. Στην πράξη, μπορεί επομένως να συμβεί, λόγω του αιτήματος αποζημιώσεως χρήσεως, να μην προβάλει ο καταναλωτής το δικαίωμά του για αντικατάσταση του προϊόντος, γεγονός που, εν πάση περιπτώσει, έρχεται σε αντίθεση με το πνεύμα και τον σκοπό της οδηγίας 1999/44. Στη θεωρία, ο καταναλωτής θα μπορούσε, δυνάμει του άρθρου 3, παράγραφος 5, τρίτη περίπτωση, της οδηγίας 1999/44, να επικαλεσθεί σημαντική ενόχληση που του προκαλεί η αντικατάσταση και να απαιτήσει από τον πωλητή μείωση του τιμήματος ή να υπαναχωρήσει από τη σύμβαση. Τίθεται πάντως το ερώτημα αν, όσον αφορά την υπό κρίση γερμανική ρύθμιση, μπορεί μία ένσταση αυτής της φύσεως να ληφθεί αποτελεσματικά υπόψη. Μια τέτοια κατάσταση είναι σε θέση να αποτρέψει τον καταναλωτή από το να προβάλει οποιαδήποτε αξίωση

32 — Συναφώς, πρέπει επίσης να αναφερθεί ότι η οδηγία 1999/44 προστατεύει τον πωλητή περιορίζοντας χρονικώς την ευθύνη του. Βλ. δέκατη έβδομη αιτιολογική σκέψη και άρθρο 5, παράγραφος 1, της οδηγίας 1999/44.

βάσει της οδηγίας 1999/44. Από πρακτική άποψη, πρέπει επίσης να ληφθεί υπόψη ότι το αίτημα περί αποζημιώσεως χρήσεως είναι ιδιαίτερα προβληματικό όσον αφορά προϊόντα η αξία των οποίων μειώνεται ταχέως, η δε τιμή τους μπορεί να μειωθεί σημαντικά στο διάστημα μεταξύ της αγοράς και της αντικατάστασης λόγω της ανάπτυξης νέων μοντέλων· αυτό ισχύει, π.χ., στην περίπτωση ηλεκτρονικών υπολογιστών, κινητών τηλεφώνων και αυτοκινήτων [33]. Στην περίπτωση αυτή, ο αγοραστής λαμβάνει ένα μοντέλο το οποίο, κατά την ημερομηνία αντικατάστασης, έχει μικρότερη αξία από αυτήν που είχε κατά την αγορά· επιπλέον, θα πρέπει να καταβάλει αποζημίωση χρήσεως.

50. Επομένως, και μόνον από τη γραμματική ερμηνεία του άρθρου 3 της οδηγίας 1999/44 προκύπτει ότι ρύθμιση όπως η γερμανική αντιβαίνει στην οδηγία. Μολονότι η γραμματική ερμηνεία δίδει σαφέστατα, κατά τη γνώμη μου, απάντηση στο ερώτημα του αιτούντος δικαστηρίου [34], η ερμηνεία αυτή αποτελεί μόνον τη βάση της συλλογιστικής η οποία πρέπει να αιτιολογηθεί καταφεύγοντας σε άλλα είδη ερμηνείας [35]. Η τελεολογική και η συστηματική ερμηνεία οδηγούν και αυτές αναμφισβήτητα στο συμπέρασμα ότι η οδηγία 1999/44 απαγορεύει ρύθμιση όπως η γερμανική. Προς στήριξη του ισχυρισμού αυτού μπορούν να παρατεθούν περισσότερα επιχειρήματα.

51. Όπως προκύπτει από την τελεολογική ερμηνεία της οδηγίας 1999/44, σκοπός της οδηγίας είναι η προσπάθεια να επιτευχθεί υψηλότερο επίπεδο προστασίας των καταναλωτών. Αυτό προκύπτει από τα άρθρα 3, παράγραφος 1, στοιχείο τ΄, και 153, παράγραφος 1, ΕΚ [36]· σύμφωνα με το δεύτερο

33 — Στη γερμανική θεωρία, ο Ball παραπέμπει στο πρόβλημα του ύψους της αποζημιώσεως στην περίπτωση αυτοκινήτου που δεν πληροί τους όρους της σύμβασης, Ball, W., «Die Nacherfüllung beim Autokauf», *Neue Zeitschrift für Verkehrsrecht*, 5/2004, σ. 222. Οι Schulze και Ebers παραπέμπουν στην περίπτωση που ο αγοραστής αγοράζει έναν ηλεκτρονικό υπολογιστή έναντι 2000 ευρώ που έχει μέση διάρκεια ζωής δύο χρόνια και, ένα μήνα πριν τη λήξη της διετούς εγγυήσεως, παρουσιάζεται βλάβη του σκληρού δίσκου μη δυνάμενη να επισκευαστεί· ο πωλητής συμφωνεί να αντικαταστήσει το προϊόν μόνον εάν ο αγοραστής του καταβάλει αποζημίωση χρήσεως 1916 ευρώ. Συναφώς, τονίζω ότι μπορεί η τιμή του καινούργιου υπολογιστή στην αγορά κατά τη στιγμή που επήλθε η βλάβη να ανέρχεται μόνο σε 500 ευρώ λόγω της τεχνολογικής εξέλιξης. Βλ. Schulze, R., Ebers, M., «Streitfragen im neuen Schuldrecht», *Juristische Schulung*, 4/2004, σ. 369.

34 — Η γραμματική ερμηνεία αρκεί από μόνη της όταν μία νομική αρχή μπορεί αδιαμφισβήτητα να ερμηνευθεί με έναν και μοναδικό τρόπο. Αλλά επιβάλλεται η παρατήρηση ότι τα παραδείγματα αυτά είναι σπάνια (π.χ., όταν πρόκειται για προθεσμίες). Βλ., συναφώς, απόφαση της 9ης Μαρτίου 1978, 79/77, Kühlhaus Zentrum (Συλλογή τόμος 1978, σ. 237, σκέψη 6), στην οποία το Δικαστήριο στηρίχθηκε μόνο στη γραμματική ερμηνεία για να ερμηνεύσει κοινοτική διάταξη. Αν από τη γραμματική διατύπωση δεν συνάγεται σαφές αποτέλεσμα, επιβάλλεται η στήριξη και σε άλλα είδη ερμηνείας. Βλ., π.χ., προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Poiares Maduro, της 18ης Ιουλίου 2007, C-64/05 P, Σουηδία κατά Επιτροπής (απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2007, εκκρεμούσα ενώπιον του Δικαστηρίου, σημείο 37), με τις οποίες από τη γραμματική ερμηνεία της διατάξεως του κοινοτικού δικαίου δεν προέκυψε απάντηση μη επιδεχόμενη αμφισβήτηση, επομένως ήταν απαραίτητο να τεθεί εκ νέου στο συνολικό κανονιστικό πλαίσιο και να εξετασθούν οι σκοποί της ρύθμισης, της οποίας αποτελεί μέρος.

35 — Βλ. απόφαση της 20ής Μαρτίου 1980, 118/79, Knauf Westdeutsche Gipswerke (Συλλογή 1980, σ. 603, σκέψεις 5 και 6), με την οποία το Δικαστήριο υπογράμμισε ότι η απλή γραμματική ερμηνεία της διατάξεως που είχε ερμηνεύσει στην υπόθεση εκείνη δεν αρκούσε.

36 — Πρόκειται επομένως για σκοπό που μπορεί να συναχθεί αντικειμενικά από τη διάταξη. Ως προς τον αντικειμενικό χαρακτήρα του σκοπού ως πυρήνα της τελεολογικής ερμηνείας, βλ., π.χ., Alexy, R., *A Theory of Legal Argumentation. The Theory of Rational Discourse as Theory of Legal Justification*, Clarendon Press, Oxford 1989, σ. 241. Όσον αφορά την έννοια της τελεολογικής ερμηνείας στο κοινοτικό δίκαιο, βλ., π.χ., Schermers, H. G., Waelbroeck, D. F., *Judicial Protection in the European Union*, Kluwer Law International, The Hague, London, New York 2001, σ. 20 επ.

άρθρο, η Κοινότητα, προκειμένου να προωθήσει τα συμφέροντα των καταναλωτών και να διασφαλίσει υψηλό επίπεδο προστασίας του καταναλωτή, συμβάλλει στην προστασία της υγείας, της ασφάλειας και των οικονομικών συμφερόντων των καταναλωτών[37]. Ρύθμιση όπως η γερμανική αποτελεί σαφώς εμπόδιο στην προσπάθεια που καταβάλλει η Κοινότητα για την επίτευξη του υψηλότερου δυνατού επιπέδου προστασίας των καταναλωτών, κυρίως στην προσπάθεια προστασίας των οικονομικών τους συμφερόντων.

52. Στο πλαίσιο της προστασίας των καταναλωτών, ο ειδικός σκοπός[38] της οδηγίας 1999/44 είναι η εξασφάλιση της ελάχιστης εναρμόνισης των διατάξεων σε θέματα πώλησης και εγγυήσεων καταναλωτικών αγαθών[39]. Η απαίτηση ελάχιστης εναρμόνισης προκύπτει τόσο από την εικοστή τέταρτη αιτιολογική σκέψη όσο και από το άρθρο 8, παράγραφος 2, της οδηγίας 1999/44, τα οποία επιτρέπουν στα κράτη μέλη να θεσπίζουν ή να διατηρούν σε ισχύ, για τους σκοπούς της προστασίας των καταναλωτών, διατάξεις αυστηρότερες από της οδηγίας. Η τελεολογική ερμηνεία οδηγεί σαφώς στο συμπέρασμα ότι η γερμανική ρύθμιση, η οποία εξασφαλίζει στον καταναλωτή ένα επίπεδο προστασίας *κατώτερο* από αυτό που εγγυάται η οδηγία 1999/44, κατά μείζονα λόγο αντιβαίνει προς αυτήν. Εξάλλου, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι οι διατάξεις της οδηγίας 1999/44 περιέχουν κανόνες αναγκαστικού δικαίου όσον αφορά τα δικαιώματα των καταναλωτών και ότι οι συμβαλλόμενοι δεν μπορούν, συμβατικώς, να προβλέψουν κατώτερο επίπεδο προστασίας των καταναλωτών και να αποκλείσουν έτσι τη δωρεάν αντικατάσταση του προϊόντος[40].

37 — Η βελτίωση της λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς θα αποτελέσει, στο μέλλον, κύριο στόχο της πολιτικής για την προστασία των καταναλωτών. Με τη Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα της πολιτικής υπέρ των καταναλωτών για την περίοδο 2007-2013, η Επιτροπή επιμένει στο γεγονός ότι η εσωτερική αγορά «εξακολουθεί να αποτελεί το θεμελιώδες πλαίσιο της πολιτικής για την προστασία των καταναλωτών, η οποία συμβάλλει επίσης σημαντικά στη βελτίωση της λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς». Βλ. ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και την Ευρωπαϊκή οικονομική και κοινωνική Επιτροπή — Στρατηγική της ΕΕ για την πολιτική καταναλωτών 2007-2013 — Ενδυνάμωση των καταναλωτών, προώθηση της ευημερίας τους και αποτελεσματική προστασία τους, COM(2007) 99 τελικό. Οι διατάξεις της οδηγίας 1999/44 θα ενσωματωθούν, κατά πάσα πιθανότητα, στο σχέδιο του ευρωπαϊκού αστικού κώδικα στον οποίο θα διατυπώνεται με σαφήνεια η σημασία της προστασίας των καταναλωτών. Βλ., συναφώς, Heutger, V., «Konturen des Kaufrechtskonzepts der Study Group on a European Civil Code — Ein Werkstattbericht», *European Review of Private Law*, 2/2003, σ. 159.

38 — Ο Reisenhuber υπογραμμίζει ότι, στο πλαίσιο της τελεολογικής ερμηνείας, είναι σημαντικός ο καθορισμός του ειδικού στόχου της διατάξεως και όχι μόνον ο στόχος-πλαίσιο. Βλ. Reisenhuber, K., «Die Auslegung», Reisenhuber, K., *Europäische Methodenlehre. Handbuch für Ausbildung und Praxis*, De Gruyter Recht, Berlin 2006, σ. 261, σκέψη 41.

39 — Συναφώς, η οδηγία 1999/44 διαφοροποιείται, π.χ., από την οδηγία 85/374/ΕΟΚ η οποία επιδιώκει την εξασφάλιση πλήρους εναρμόνισης των διατάξεων σε θέματα ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων. Βλ. οδηγία 85/374/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 25ης Ιουλίου 1985, για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών σε θέματα ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων (ΕΕ L 210, σ. 29). Βλ, συναφώς, αποφάσεις της 25ης Απριλίου 2002, C-52/00, Επιτροπή κατά Γαλλίας (Συλλογή 2002, σ. I-3827, σκέψη 24)· C-154/00, Επιτροπή κατά Ελλάδας (Συλλογή 2002, σ. I-3879, σκέψη 20), και C-183/00, González Sánchez (Συλλογή 2002, σ. I-3901, σκέψεις 26 και 28). Βλ. επίσης τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Geelhoed της 20ής Σεπτεμβρίου 2001, C-52/00 και C-183/00, Επιτροπή κατά Γαλλίας και González Sánchez (Συλλογή 2001, σ. I-3879, σημείο 56).

40 — Οι διατάξεις αναγκαστικού δικαίου θέτουν τα όρια της προσωπικής ελευθερίας τα οποία δεν πρέπει να παραβιάζουν οι συμβαλλόμενοι. Βλ., π.χ., Schmidt Kessel, M., «Europäisches Vertragsrecht», Reisenhuber, K., *Europäische Methodenlehre. Handbuch für Ausbildung und Praxis*, De Gruyter Recht, Berlin 2006, σ. 397, σημείο 15. Στη γερμανική θεωρία, ο αναγκαστικός χαρακτήρας του άρθρου 3 της οδηγίας 1999/44 υπογραμμίζεται, π.χ., από τον Grundmann, S., «Internationalisierung und Reform des deutschen Kaufrechts», in: Grundmann, S., Medicus, D., Rolland, W., *Europäisches Kaufgewährleistungsrecht. Reform und Internationalisierung des deutschen Schuldrechts*, Carl Heymanns Verlag, Köln, Berlin, Bonn, München 2000, σ. 317.

53. Στη συνέχεια, όπως προκύπτει σαφώς από τη δεύτερη, τέταρτη και πέμπτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 1999/44, οι προσπάθειες που καταβάλλονται για την επίτευξη ενός αυξημένου επιπέδου προστασίας των καταναλωτών αποσκοπούν τελικώς στην καλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς [41], η οποία καθιστά εφικτό για τους καταναλωτές να αγοράσουν ελεύθερα καταναλωτικά προϊόντα σε άλλα κράτη μέλη [42]. Το αυξημένο επίπεδο προστασίας μπορεί επομένως να ενθαρρύνει αυτό που ονομάζεται παθητική ελευθερία κυκλοφορίας εμπορευμάτων και υπηρεσιών βάσει της οποίας ο καταναλωτής αγοράζει ένα εμπόρευμα ή λαμβάνει μία υπηρεσία σε άλλο κράτος μέλος [43]. Για την εξασφάλιση της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων και των υπηρεσιών, πρέπει να παρέχονται στους καταναλωτές οι πλέον ομοιόμορφες κατά το δυνατό συνθήκες για την αγορά των εμπορευμάτων και τη λήψη των υπηρεσιών, το ίδιο δε ισχύει και για τις συνθήκες της δωρεάν αντικατάστασης του προϊόντος. Οι συνθήκες αυτές μπορούν να είναι λιγότερο ευνοϊκές στη Γερμανία, λόγω της δυνατότητας του πωλητή να απαιτήσει αποζημίωση χρήσεως, γεγονός που μπορεί να οδηγήσει σε διαταράξεις της εσωτερικής αγοράς και σε περιορισμούς της ελεύθερης κυκλοφορίας εμπορευμάτων και υπηρεσιών. Συναφώς, πρέπει να αναφερθεί ότι, σε ορισμένα κράτη μέλη, ο πωλητής δεν μπορεί να απαιτήσει από τον καταναλωτή αποζημίωση για τη χρήση ελαττωματικού προϊόντος [44]. Γίνεται αντιληπτό ότι ο καταναλωτής άλλου κράτους μέλους, που λαμβάνει γνώση της απαιτήσεως που υφίσταται στη Γερμανία περί καταβολής αποζημιώσεως χρήσεως, θα διστάσει να πραγματοποιήσει τις μελλοντικές αγορές του στο κράτος μέλος αυτό.

54. Όπως προκύπτει επίσης από τη νομική βάση επί της οποίας εκδόθηκε η οδηγία

41 — Επί παραδείγματι, Weatherill, S., *EU Consumer Law and Policy*, Edward Elgar, Northampton 2005, σ. 63. Γενικά, ως προς το ιδιωτικό κοινοτικό δίκαιο που έχει ως στόχο την εγκαθίδρυση εσωτερικής αγοράς και τη λειτουργία της, βλ. Müller-Graff, P.-C., «Europäisches Gemeinschaftsrecht und Privatrecht — Das Privatrecht in der europäischen Integration», *Neue Juristische Wochenschrift*, 1/1993, σ. 18.

42 — Υπό την έννοια αυτή, πρέπει να αναφερθεί η πέμπτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 1999/44 η οποία υπογραμμίζει ότι οι ελάχιστοι κοινοί κανόνες του δικαίου των καταναλωτών θα ενισχύσουν την εμπιστοσύνη των καταναλωτών οι οποίοι θα μπορέσουν να αξιοποιήσουν καλύτερα τα πλεονεκτήματα της εσωτερικής αγοράς. Οι Grundmann και Bianca ισχυρίζονται ότι η ανάγκη βελτιώσεως της λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς παρουσιάζεται σε θέματα πωλήσεως προς τους καταναλωτές διότι οι καταναλωτές δεν επιχειρούν αγορές στο εξωτερικό κυρίως λόγω της αβεβαιότητας ως προς τον βαθμό των εγγυήσεων, λόγω των γλωσσικών εμποδίων και των δυσχερειών κατά τη διευθέτηση των διαφορών. Grundmann, S., Bianca, C. M., προπαρατεθέν στην υποσημείωση 28, σ. 28, σημείο 16. Με το Πράσινο Βιβλίο σχετικά με την επανεξέταση του κοινοτικού κεκτημένου για την προστασία των καταναλωτών [COM(2006) 744 τέλικό, σ. 4], η Επιτροπή υπογραμμίζει ότι «πρέπει να τονωθεί η εμπιστοσύνη των καταναλωτών στην εσωτερική αγορά μέσω της εξασφάλισης ενός υψηλού επιπέδου προστασίας σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση».

43 — Με τη νομολογία του, το Δικαστήριο έχει επανειλημμένα τονίσει τη σημασία της παθητικής πλευράς της ελεύθερης κυκλοφορίας των προϊόντων και των υπηρεσιών. Βλ., όσον αφορά την παθητική ελευθερία παροχής υπηρεσιών, π.χ., αποφάσεις της 31ης Ιανουαρίου 1984, 286/82 και 26/83, Luisi και Carbone (Συλλογή 1984, σ. 377, σκέψη 10), και της 11ης Σεπτεμβρίου 2007, C-318/05, Επιτροπή κατά Γερμανίας (Συλλογή 2007, σ. I-6957, σκέψη 65). Βλ., όσον αφορά την παθητική ελευθερία κυκλοφορίας εμπορευμάτων, π.χ., απόφαση της 7ης Μαρτίου 1990, C-362/88, GB-INNO-BM (Συλλογή 1990, σ. I-667). Βλ., σε σχέση με την προβληματική αυτή, επίσης, Calliess, C., Ruffert, M., EUV/EGV. *Das Verfassungsrecht der Europäischen Union mit Europäischer Grundrechtecharta. Kommentar*, 3η έκδοση, Verlag C. H. Beck, München 2007, σ. 1698.

44 — Βλ., π.χ., τις νομοθεσίες της Αυστρίας, της Ισπανίας, της Γαλλίας, της Ιρλανδίας και της Σλοβενίας. Βλ., στην Αυστρία, άρθρο 8, παράγραφος 3, του νόμου για την προστασία των καταναλωτών (Konsumentenschutzgesetz) καθώς και το άρθρο 932, παράγραφοι 1 έως 3, του αυστριακού Αστικού Κώδικα (Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch)· στην Ισπανία, άρθρα 4, παράγραφος 1, 5, παράγραφος 1, και 6, στοιχεία a και d, του νόμου 23/2003 για τις σχετικές με την πώληση καταναλωτικών προϊόντων εγγυήσεις (Ley 23/2003 de garantías en la venta de bienes de consumo)· στη Γαλλία, άρθρα L.211-9 και L.211-10 του Code de la consommation (κώδικα καταναλωτών)· στην Ιρλανδία, άρθρο 7, παράγραφοι 1, 3, 5 και 6 των κοινοτικών διατάξεων ως προς ορισμένες πτυχές της πώλησης και των εγγυήσεων των καταναλωτικών προϊόντων [European Communities (Certain Aspects of the Sale of Consumer Goods and Associated Guarantees) Regulations 2003], και στη Σλοβενία, άρθρο 37.c του νόμου για την προστασία των καταναλωτών (Zakon o varstvu potrošnikov). Οι πληροφορίες αυτές ελήφθησαν από ερευνητικό σχέδιο που διεξήχθη υπό τη διεύθυνση του Prof. Dr Hans Schulte-Nölke. Schulte-Nölke, H., *EC Consumer Law Compendium*, Université de Bielefeld, Bielefeld 2007.

1999/44, δηλαδή το άρθρο 95 ΕΚ, η οδηγία αυτή [45] έχει ως σκοπό τη βελτίωση της λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς [46]. Από τη νομολογία και τη θεωρία προκύπτει ότι το άρθρο 95 ΕΚ μπορεί να αποτελέσει νομική βάση κοινοτικής ρύθμισης μόνον εάν η ρύθμιση αυτή έχει όντως ως σκοπό να συμβάλει στην εγκαθίδρυση και στη βελτίωση των συνθηκών λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς και στην εξάλειψη των εμποδίων για την ελεύθερη κυκλοφορία των προϊόντων ή την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών ή ακόμη στην κατάργηση ων στρεβλώσεων του ανταγωνισμού [47]. Δεν είναι δυνατό να θεσπιστούν βάσει του άρθρου αυτού ρυθμίσεις οι οποίες παρεμπιπτόντως μόνον έχουν ως αποτέλεσμα την εναρμόνιση των συνθηκών αυτών [48].

55. Ακόμη και βάσει της συστηματικής ερμηνείας, δεν μπορεί να συναχθεί ότι η οδηγία 1999/44 επιτρέπει, βάσει της δέκατης πέμπτης αιτιολογικής σκέψης της, το αίτημα αποζημιώσεως χρήσεως. Πρώτον, πρέπει να τονιστεί η τυπική (εξωτερική) μορφή της διατάξεως αυτής [49]. Από την οικονομία της αιτιολογικής αυτής σκέψης προκύπτει σαφώς ότι αναφέρεται μόνο στην υπαναχώρηση από τη σύμβαση. Το γεγονός ότι η υπαναχώρηση από τη σύμβαση μνημονεύεται αποκλειστικά στη δεύτερη περίοδο της αιτιολογικής αυτής σκέψης δεν σημαίνει ότι η πρώτη και η δεύτερη περίοδος μπορούν να εξεταστούν χωριστά, αλλά ότι ολόκληρη η δέκατη πέμπτη αιτιολογική σκέψη πρέπει να γίνει δεκτή ως ένα συστηματικό σύνολο. Κατά τον τρόπο αυτό, είναι πρόδηλον ότι η μειωμένη αποζημίωση που καταβάλλεται στον καταναλωτή επιτρέπεται μόνο σε περίπτωση υπαναχώρησης από τη σύμβαση.

56. Ωστόσο, δεύτερον, στο πλαίσιο της συστηματικής ερμηνείας πρέπει να ληφθεί υπόψη η (εσωτερική) οικονομία του συνόλου της οδηγίας 1999/44, η οποία πρέπει να αποτελεί ένα συνεκτικό σύνολο εντός του οποίου δεν υφίστανται εσωτερικές αντιφάσεις [50]. Εάν, βάσει της δέκατης πέμπτης αιτιολογικής σκέψης, γίνει δεκτή η αξίωση του πωλητή για αποζημίωση χρήσεως, αυτό θα είχε ως συνέπεια εσωτερικές αντιφάσεις μεταξύ της αιτιολογικής αυτής σκέψης και του άρθρου 3 της εν λόγω οδηγίας το οποίο επιτάσσει τη δωρεάν αντικατάσταση. Εξάλλου, οφείλω να επιμείνω στο γεγονός ότι η δέκατη πέμπτη αιτιολογική σκέψη δεν

45 — Τον διπλό σκοπό της οδηγίας 1999/44 —υψηλό επίπεδο προστασίας των καταναλωτών και λειτουργία τη εσωτερικής αγοράς— υπογραμμίζει και ο Možina, D., «Direktiva 1999/44/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 25. maja 1999 o nekaterih vidikih prodaje potrošniškega blaga in z njim povezanih garancij», Trstenjak, V., Knez, R., Možina, D., *Evropsko pravo varstva potrošnikov. Direktive ES/EU z uvodnimi pojasnili*, GV Založba, Ljubljana 2005, σ. 69. Βλ., ως προς τους κανόνες που επιδιώκουν πολλαπλούς στόχους, στη θεωρία, Engisch, K., *Einführung in das juristische Denken*, 4η έκδοση, Kohlhammer Verlag, Stuttgart, Berlin, Köln, Mainz 1956, σ. 80.

46 — Ο Reisenhuber (προπαρατεθέν στην υποσημείωση 38, σ. 261, σημείο 40) παρατηρεί ότι η νομική βάση μπορεί να υπαινίσσεται τον σκοπό της διατάξεως.

47 — Βλ., όσον αφορά το άρθρο 95 ΕΚ ως νομική βάση, π.χ., αποφάσεις της 10ης Δεκεμβρίου 2002, C-491/01, British American Tobacco (Investments) και Imperial Tobacco (Συλλογή 2002, σ. I-11453, σκέψεις 59 και 60)· της 14ης Δεκεμβρίου 2004, C-210/03, Swedish Match (Συλλογή 2004, σ. I-11893, σκέψη 29), και της 12ης Δεκεμβρίου 2006, C-380/03, Γερμανία κατά Κοινοβουλίου και Συμβουλίου (Συλλογή 2006, σ. I-11573, σκέψη 37). Βλ. στη θεωρία, επίσης, Calliess, C., Ruffert, M., προπαρατεθέν στην υποσημείωση 43, σ. 1702.

48 — Βλ. αποφάσεις της 4ης Οκτωβρίου 1991, C-70/88, Κοινοβούλιο κατά Συμβουλίου (Συλλογή 1991, σ. I-4529, σκέψη 17)· της 5ης Οκτωβρίου 2000, C-376/98, Γερμανία κατά Κοινοβουλίου και Συμβουλίου (Συλλογή 2000, σ. I-8419, σκέψη 33), και της 6ης Δεκεμβρίου 2005, C-66/04, Ηνωμένο Βασίλειο κατά Κοινοβουλίου και Συμβουλίου (Συλλογή 2005, σ. I-10553, σκέψεις 59 και 64).

49 — Βλ., ως προς το επιχείρημα σχετικά με το «εξωτερικό» σύστημα στη νομική θεωρία, π.χ., Larenz, *Methodenlehre der Rechtswissenschaft*, 6η έκδοση, Springer, Berlin, Heidelberg 1991, σ. 326.

50 — Στη θεωρία, ο Alexy, R., *A Theory of Legal Argumentation. The Theory of Rational Discourse as Theory of Legal Justification*, Clarendon Press, Oxford 1989, σ. 240, προβάλλει την απουσία αντιθέσεων ως επιχείρημα υπέρ της συστηματικής ερμηνείας.

έχει, με την έννοια που της δίδει η Γερμανική Κυβέρνηση, το ισοδύναμό της σε διάταξη του κανονιστικού μέρους της οδηγίας 1999/44.

57. Ομοίως, δεν μπορώ να συμφωνήσω με το επιχείρημα της Γερμανικής Κυβέρνησης ότι από την ιστορική ερμηνεία του άρθρου 3, παράγραφος 2, της οδηγίας 1999/44 προκύπτει ότι ο πωλητής μπορεί να απαιτήσει από τον καταναλωτή αποζημίωση χρήσεως.

58. Το γεγονός ότι η διατύπωση της οδηγίας 1999/44 «είτε τη δωρεάν επισκευή του προϊόντος [...], είτε την αντικατάστασή του» [51] τροποποιήθηκε κατόπιν της τελευταίας προτάσεως της Επιτροπής σε «επισκευή ή αντικατάσταση του αγαθού *σε αμφότερες τις περιπτώσεις δωρεάν*» [52] συνηγορεί υπέρ της απόψεως ότι η αντικατάσταση του προϊόντος πρέπει επίσης να πραγματοποιηθεί δωρεάν από κάθε πλευρά [53]. Στην τροποποίηση της διατυπώσεως διακρίνω ένα πρόσθετο στοιχείο που αποδεικνύει ότι ο κοινοτικός νομοθέτης θέλησε αναμφισβήτητα να απαιτήσει τη δωρεάν αντικατάσταση του προϊόντος, και όχι μόνον τη δωρεάν επισκευή και ότι δεν ακολούθησε, συναφώς, το αρχικό κείμενο της προτάσεως της Επιτροπής. Ανάλογο συμπέρασμα συνάγεται όσον αφορά το ανακοινωθέν τύπου της επιτροπής συνδιαλλαγής [54], το οποίο επικαλείται η Γερμανική Κυβέρνηση και το οποίο αποδεικνύει, κατ' αυτήν, ότι η λέξη «δωρεάν» περιορίζεται στα έξοδα επισκευής, ιδίως δε στα έξοδα αποστολής του προϊόντος, στο εργατικό κόστος και στο κόστος των υλικών. Η διατύπωση της οδηγίας 1999/44 είναι διαφορετική από τη διατύπωση του ανακοινωθέντος, γεγονός που αποδεικνύει εκ νέου ότι η οδηγία 1999/44 θέλησε αναμφισβήτητα να εισαγάγει τη δωρεάν αντικατάσταση του προϊόντος [55].

59. Ωστόσο, πρέπει επίσης να υπογραμμιστεί ότι, ακόμη και αν η ιστορική ερμηνεία έδιδε λύση όπως αυτή που προτείνει η Γερμανική Κυβέρνηση, αυτό το είδος ερμηνείας δεν αρκεί από μόνο του και δεν μπορεί

51 — Άρθρο 3, παράγραφος 4, της τροποποιημένης προτάσεως για την οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την πώληση και τις εγγυήσεις των καταναλωτικών προϊόντων [COM(1998) 217 τελικό — 96/0161(COD)], ΕΕ C 148, σ. 12].

52 — Η υπογράμμιση δική μου.

53 — Απόφαση της 1ης Ιουνίου 1961, 15/60, Simon κατά Δικαστηρίου (Συλλογή τόμος 1954-1964, σ. 607), με την οποία το Δικαστήριο υπογράμμισε ότι η διαφορά μεταξύ του κειμένου της προτεινόμενης διάταξης και του κειμένου της τελικής της διατύπωσης συνεπαγόταν επίσης διαφορά έννοιας εκτός αν υπάρχουν αποδείξεις περί του αντιθέτου. Στη θεωρία, π.χ., Baldus, C., «Historische und vergleichende Auslegung im Gemeinschaftsprivatrecht — Zur Konkretisierung der geringfügigen Vertragswidrigkeit», Baldus, C., Müller-Graff, P.-C. (éd.), *Die Generalklausel im Europäischen Privatrecht*, Sellier. European Law Publishers, München 2006, σ. 4.

54 — Επιτροπή συνδιαλλαγής Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου-Συμβουλίου, Συμφωνία για τις εφαρμοστέες στα καταναλωτικά προϊόντα εγγυήσεις, Βρυξέλλες, 18 Μαρτίου 1999, έγγραφο C/99/77.

55 — Ομοίως, το Δικαστήριο έχει κρίνει με τη νομολογία του ότι, όταν το περιεχόμενο προπαρασκευαστικών εγγράφων ουδόλως περιλαμβάνεται στο κείμενο της διατάξεως του παραγώγου δικαίου, δεν μπορεί να χρησιμεύσει για την ερμηνεία της εν λόγω διατάξεως. Επέμεινε στο γεγονός ότι, όταν δήλωση που περιλαμβάνεται στα πρακτικά του Συμβουλίου ουδόλως περιλαμβάνεται στο κείμενο της διατάξεως του παραγώγου δικαίου, δεν μπορεί να χρησιμεύσει για την ερμηνεία της εν λόγω διατάξεως. Βλ. αποφάσεις της 26ης Φεβρουαρίου 1991, C-292/89, Antonissen (Συλλογή 1991, σ. I-745, σκέψη 18)· της 8ης Ιουνίου 2000, C-375/98, Epson Europe (Συλλογή 2000, σ. I-4243, σκέψη 26)· της 10ης Ιανουαρίου 2006, C-402/03, Skov κ.λπ. (Συλλογή 2006, σ. I-199, σκέψη 42), και της 19ης Απριλίου 2007, C-356/05, Farrell (Συλλογή 2007, σ. I-3067, σκέψη 31). Βλ. επίσης, π.χ., προτάσεις της γενικής εισαγγελέα Kokott, της 13ης Ιουλίου 2006, C-278/05, Robins κ.λπ. (απόφαση της 25ης Ιανουαρίου 2007, Συλλογή 2007, σ. I-1053, σημείο 81), και της 18ης Ιουλίου 2007, C-175/06, Tedesco (απόφαση της 27ης Σεπτεμβρίου 2007, Συλλογή 2007, σ. I-7929, σκέψη 69).

να είναι καθοριστικό [56], διότι έχει δευτερεύοντα μόνο ρόλο στην ερμηνεία των κοινοτικών διατάξεων [57]. Το νομικό περιεχόμενο ενός κανόνα του κοινοτικού δικαίου μπορεί να προκύψει μόνον από τον ίδιο τον κανόνα, λαμβανομένου υπόψη του σκοπού του και του πλαισίου στο οποίο εντάσσεται [58].

60. Στο πλαίσιο των προτάσεών μου, πρέπει να απαντήσω σε δύο ακόμη επιχειρήματα που προέβαλε η Γερμανική Κυβέρνηση. Το πρώτο αφορά την υπόθεση Schulte, το δεύτερο το ζήτημα αν ο καταναλωτής καθίσταται αδικαιολόγητα πλουσιότερος με την αντικατάσταση του προϊόντος.

61. Όσον αφορά την υπόθεση Schulte [59], την οποία επικαλείται η Γερμανική Κυβέρνηση, φρονώ ότι δεν είναι δυνατό να εφαρμοστεί στην προβληματική του αιτήματος περί καταβολής αποζημιώσεως χρήσεως.

62. Αφενός, η υπόθεση Schulte αφορά την προστασία των καταναλωτών σε περίπτωση υπαναχώρησης από τη σύμβαση, η οποία είναι αξίωση που έχει διαφορετικά χαρακτηριστικά από την αξίωση αντικατάστασης του προϊόντος. Συναφώς, πρέπει επίσης να υπογραμμίσω ότι, στην υπόθεση Schulte, δεν επρόκειτο για λύση της σύμβασης λόγω ελαττωματικού προϊόντος, όπως είναι η περίπτωση που ρυθμίζει το άρθρο 3, παράγραφος 5, της οδηγίας 1999/44, αλλά για συμβατική υπαναχώρηση. Με την απόφαση Schulte, το Δικαστήριο έκρινε ότι η οδηγία 85/577/ΕΟΚ [60] δεν απαγόρευε σε εθνική νομοθεσία να προβλέπει την υποχρέωση «για τον καταναλωτή, σε περίπτωση υπαναχωρήσεως από τη σύμβαση δανείου με εμπράγματη ασφάλεια, όχι μόνο να επιστρέψει τα ποσά που έλαβε δυνάμει της συμβάσεως αυτής, αλλά επιπλέον να καταβάλει στον δανειοδότη τόκους με το τρέχον επιτόκιο» [61]. Αποφαινόμενο κατά τον τρόπο αυτό, το Δικαστήριο επέτρεψε επομένως ρύθμιση της εθνικής νομοθεσίας που υπακούει στην αρχή ότι οι συμβαλλόμενοι οφείλουν να αποδώσουν αμοιβαίως τα οφέλη που αποκόμισαν. Ωστόσο, η περίπτωση διαφέρει στην περίπτωση που ζητείται η αντικατάσταση ελαττωματικού προϊόντος. Το αίτημα αντικαταστάσεως ελαττωματικού προϊόντος δεν

56 — Βλ. προτάσεις της γενικής εισαγγελέα Kokott στην υπόδεση Robins κ.λπ., προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 55, σημεία 80 και 81, και της 7ης Σεπτεμβρίου 2006, C-284/04, T-Mobile Austria κ.λπ. (απόφαση της 26ης Ιουνίου 2007, Συλλογή 2007, σ. I-5189) σημείο 88.

57 — Oppermann, T., προπαρατεθέν στην υποσημείωση 30, σ. 209, σημείο 25· Schulte-Nölke, H., «Elf Amtssprachen, ein Recht? Folgen der Mehrsprachigkeit für die Auslegung von Verbraucherschutzrichtlinien», Schulze, R., *Auslegung europäischen Privatrechts und angeglichenen Rechts*, Nomos Verlag, Baden-Baden 1999, σ. 158. Οι Schermers και Waelbroeck τονίζουν ότι οι προπαρασκευαστικές εργασίες εξαιρετικώς μόνον χρησιμοποιούνται για την ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου. Βλ. Schermers, H. G., Waelbroeck, D. F., *Judicial Protection in the European Union*, Kluwer Law International, The Hague, London, New York 2001, σ. 16. Στη βελγική θεωρία, ο Mertens de Wilmar, π.χ., υπογραμμίζει τις περιορισμένες δυνατότητες εφαρμογής της ιστορικής ερμηνείας, «Réflexions sur les méthodes d'interprétation de la Cour de justice des Communautés européennes», *Cahiers de droit européen*, 1/1986, σ. 14 και 15. Ομοίως, Rideau, J., *Droit institutionnel de l'Union et des Communautés Européennes*, 4η έκδοση, L.G.D.J., Paris 2002, σ. 182· Arnull, A., *The European Union and its Court of Justice*, 2η έκδοση, Oxford University Press, Oxford 2006, σ. 619.

58 — Βλ., π.χ., αποφάσεις της 15ης Απριλίου 1986, 237/84, Επιτροπή κατά Βελγίου (Συλλογή 1986, σ. 1247, σκέψη 17), και της 10ης Δεκεμβρίου 1991, C-306/89, Επιτροπή κατά Ελλάδας (Συλλογή 1991, σ. I-5863, σκέψη 8).

59 — Απόφαση προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 17. Βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 25ης Οκτωβρίου 2005, C-229/04, Crailsheimer Volksbank (Συλλογή 2005, σ. I-9273).

60 — Οδηγία του Συμβουλίου, της 20ής Δεκεμβρίου 1985, για την προστασία των καταναλωτών κατά τη σύναψη συμβάσεων εκτός εμπορικού καταστήματος (ΕΕ L 372, σ. 31).

61 — Σκέψη 93.

υπακούει στην αρχή της αμοιβαίας αποδόσεως των αποκομισθέντων οφελών, αλλά στην αρχή της ερμηνείας της συμβάσεως favor contractus, σύμφωνα με την οποία η σύμβαση παραμένει ισχυρή εφόσον αυτό είναι δυνατό· με την αντικατάσταση του προϊόντος επιδιώκεται επομένως η εκτέλεση της σύμβασης.

63. Αφετέρου, με την απόφαση Schulte τέθηκε η αρχή σύμφωνα με την οποία, σε περίπτωση υπαναχώρησης από τη σύμβαση, ο καταναλωτής δεν έχει αναγκαστικά υποχρέωση να επιστρέψει το δάνειο, εντόκως, αν ο αντισυμβαλλόμενος δεν εκπλήρωσε προσηκόντως την υποχρέωσή του. Με τη σκέψη 94 της αποφάσεως αυτής, το Δικαστήριο έκρινε ότι οι εθνικοί κανόνες σύμφωνα με τους οποίους ο καταναλωτής οφείλει, σε περίπτωση υπαναχώρησης, να επιστρέψει το δάνειο εντόκως δεν αντιβαίνουν στην οδηγία 85/577, αν δεν έχουν εφαρμογή όταν ο δανειστής δεν τήρησε την υποχρέωση πληροφορήσεως την οποία υπέχει βάσει της οδηγίας αυτής. Στο πλαίσιο του κανόνα ότι ο συμβαλλόμενος που εκπλήρωσε πλημμελώς την υποχρέωσή του πρέπει να φέρει μόνον την ευθύνη για την πλημμελή αυτή εκτέλεση, είναι επομένως δυνατό να συγκριθεί η υπαναχώρηση από τη σύμβαση με την αντικατάσταση ελαττωματικού προϊόντος. Αλλά, το επιχείρημα αυτό συνηγορεί εκ νέου υπέρ του ότι, σε περίπτωση αντικαταστάσεως ελαττωματικού προϊόντος, ο πωλητής πρέπει να φέρει ολόκληρη την ευθύνη της πλημμελούς εκτέλεσης και όλα τα σχετικά έξοδα.

64. Δεν μπορεί επίσης να γίνει δεκτό στην υπό κρίση υπόθεση ότι ο καταναλωτής έχει καταστεί πλουσιότερος αδικαιολογήτως[62]. Καταβάλλοντας το τίμημα της πώλησης, ο καταναλωτής εκπλήρωσε προσηκόντως την υποχρέωση που υπείχε από την αμφοτεροβαρή σύμβαση πώλησης καταναλωτικού προϊόντος, ενώ ο πωλητής δεν εκπλήρωσε την υποχρέωση που ανέλαβε από τη σύμβαση. Υπό το πρίσμα της αρχής pacta sunt servanda, το αίτημα αντικαταστάσεως του προϊόντος συνεπάγεται επομένως μόνον την απαίτηση προς τον πωλητή να εκπληρώσει τις συμβατικές του υποχρεώσεις. Κάθε συμβαλλόμενος φέρει ο ίδιος τον κίνδυνο της πλημμελούς εκπληρώσεως της υποχρεώσεώς του. Ο καταναλωτής δεν φέρει την ευθύνη για το ότι το προϊόν χρήζει αντικαταστάσεως· ο καταναλωτής επιθυμεί να προβεί στη συνήθη χρήση του προϊόντος, την οποία ο πωλητής οφείλει να του παράσχει.

65. Συνεπώς, δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι ο καταναλωτής που εκπλήρωσε πλήρως τη συμβατική του υποχρέωση οφείλει να καταβάλει αποζημίωση για τη χρήση του ελαττωματικού προϊόντος στον πωλητή που εκπλήρωσε πλημμελώς την υποχρέωσή του. Λαμβάνοντας το νέο προϊόν, ο καταναλωτής λαμβάνει μόνον αυτό που δικαιούται, δηλαδή ένα προϊόν που πληροί τους όρους της σύμβασης· συνεπώς, ουδόλως μπορεί να γίνει λόγος εν προκειμένω για αδικαιολόγητο πλουτισμό του καταναλωτή.

62 — Καθώς δεν υπάρχουν στον τομέα αυτό ρητές διατάξεις της κοινοτικής νομοθεσίας, τα θέματα του αδικαιολόγητου πλουτισμού στη νομολογία του Δικαστηρίου τίθενται κυρίως σε σχέση με τις προϋποθέσεις επιστροφής φόρων και τελωνειακών δασμών αχρεωστήτως καταβληθέντων. Συναφώς, βλ., π.χ., απόφαση της 9ης Φεβρουαρίου 1999, C-343/96, Dilexport (Συλλογή 1999, σ. I-579).

66. Κατόπιν όλων των παραπάνω σκέψεων, εκτιμώ ότι η οδηγία 1999/44 απαγορεύει τη γερμανική ρύθμιση δυνάμει της οποίας ο πωλητής, σε περίπτωση αντικαταστάσεως προϊόντος, έχει δικαίωμα να απαιτήσει από τον καταναλωτή αποζημίωση για τη χρήση του προϊόντος αυτού.

## VII — Πρόταση

67. Βάσει των ανωτέρω σκέψεων, προτείνω στο Δικαστήριο να αποφανθεί ότι οι συνδυασμένες διατάξεις του άρθρου 3, παράγραφοι 2, 3, πρώτο εδάφιο, και 4, ή του άρθρου 3, παράγραφος 3, τρίτο εδάφιο, της οδηγίας 1999/44/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Μαΐου 1999, σχετικά με ορισμένες πτυχές της πώλησης και των εγγυήσεων καταναλωτικών αγαθών, έχουν την έννοια ότι απαγορεύουν διάταξη της εθνικής νομοθεσίας σύμφωνα με την οποία ο πωλητής, σε περίπτωση που αντικαθιστά το προϊόν διότι δεν είναι σύμφωνο με τους όρους της σύμβασης, μπορεί να απαιτήσει από τον καταναλωτή αποζημίωση για τη χρήση του αρχικώς παραδοθέντος και μη πληρούντος τους όρους της συμβάσεως προϊόντος.